

Bruxelles, 23 septembrie 2026
(OR. en)

13300/26

COPEN 337
JAI 1163
FREMP 291

NOTĂ DE ÎNȘOȚIRE

Sursă:	Secretara Generală a Comisiei Europene, sub semnătura dnei Martine DEPREZ, Directoare
Data primirii:	23 septembrie 2026
Destinatar:	Dna Thérèse BLANCHET, Secretară Generală a Consiliului Uniunii Europene
Nr. doc. Csie:	COM(2026) 497 final
Subiect:	RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN ȘI CONSILIU privind punerea în aplicare a Recomandării (UE) 2023/681 a Comisiei din 8 decembrie 2022 privind drepturile procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate care fac obiectul arestării preventive și privind condițiile materiale de detenție

În anexă, se pune la dispoziția delegațiilor documentul COM(2026) 497 final.

Anexă: COM(2026) 497 final

COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 23.9.2026
COM(2026) 497 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN ȘI CONSILIU

**privind punerea în aplicare a Recomandării (UE) 2023/681 a Comisiei din 8 decembrie
2022 privind drepturile procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate care fac
obiectul arestării preventive și privind condițiile materiale de detenție**

Introducere

La 8 decembrie 2022, Comisia a adoptat Recomandarea (UE) 2023/681 a Comisiei privind drepturile procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate care fac obiectul arestării preventive și privind condițiile materiale de detenție⁽¹⁾ (denumită în continuare: „recomandarea privind detenția”). Recomandarea privind detenția constituie primul act al UE care cuprinde standarde privind arestarea preventivă și condițiile materiale de detenție.

Punctul 87 din Recomandarea privind detenția prevede că statele membre ar trebui să informeze Comisia cu privire la măsurile luate ca urmare a recomandării respective în termen de 18 luni de la adoptarea acesteia. Pe baza acestor informații, Comisia ar trebui să monitorizeze și să evalueze măsurile luate de statele membre și să prezinte un raport Parlamentului European și Consiliului în termen de 24 de luni de la adoptarea recomandării.

Recomandarea privind detenția subliniază că arestarea preventivă trebuie să rămână o măsură de ultimă instanță, aplicată numai dacă este strict necesar și atunci când nu este disponibilă nicio alternativă adecvată. În același timp, condițiile de detenție trebuie să îndeplinească standarde minime pentru a proteja demnitatea umană și a asigura respectarea obligațiilor în materie de drepturi fundamentale. Aceste principii nu numai că sunt esențiale în sine, ci constituie și fundamentul încrederii reciproce, care este esențială pentru buna cooperare judiciară în cadrul UE.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului stabilește că arestarea preventivă trebuie considerată o măsură excepțională și că ar trebui să se recurgă cât mai mult posibil la măsuri de supraveghere neprivative de libertate. Perioadele excesiv de lungi de arest preventiv sunt în detrimentul persoanei, iar un tipar de arest preventiv excesiv de lung într-un anumit stat membru poate submina încrederea reciprocă.

Decizia-cadru 2009/829/JAI privind ordinul european de supraveghere judiciară are potențialul de a reduce arestarea preventivă în UE, dar aplicarea sa de către statele membre rămâne extrem de limitată.

În plus, în cazul în care condițiile materiale de detenție se situează sub standardele convenite, efectele sunt resimțite dincolo de cazul individual. Condițiile precare de cazare, supraaglomerarea, lipsa accesului la asistență medicală și garanțiile insuficiente pentru grupurile vulnerabile ridică probleme serioase în temeiul Cartei drepturilor fundamentale și al Convenției europene a drepturilor omului.

Aceste deficiențe afectează în mod direct funcționarea mandatului european de arestare (MEA), întrucât autoritățile judiciare de executare trebuie să refuze predarea unei persoane căutate dacă aceasta este expusă unui risc real de tratament inuman sau degradant. În ultimii ani, instanțele au examinat din ce în ce mai mult condițiile de detenție din statul membru emitent, ceea ce a dus la întâzieri, la cerințe suplimentare în materie de probe și, în unele cazuri, la refuzul de a executa MEA.

⁽¹⁾ Recomandarea (UE) 2023/681 a Comisiei din 8 decembrie 2022 privind drepturile procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate care fac obiectul arestării preventive și privind condițiile materiale de detenție, C/2022/8987 (JO L 86, 24.3.2023, p. 44).

Statisticile disponibile privind mandatul european de arestare ⁽²⁾ demonstrează că, din 2016, în aproape 586 de cauze, statele membre au refuzat sau au amânat executarea din motive legate de un risc real de încălcare a drepturilor fundamentale și de condiții materiale de detenție inadecvate.

A apărut, de asemenea, practica de a solicita asigurări din partea autorităților judiciare solicitante.

Acest lucru demonstrează rolul central al standardelor de detenție în menținerea încrederii reciproce ⁽³⁾. Principiul recunoașterii reciproce depinde de prezumția că toate statele membre asigură un nivel echivalent și adecvat de protecție a drepturilor. Atunci când această prezumție este slăbită de dovezi ale unor deficiențe sistemice în detenție, eficiența și credibilitatea mecanismului MEA sunt compromise. Acest lucru erodează încrederea în rândul autorităților judiciare, afectează cooperarea în cauzele penale transfrontaliere și creează o sarcină suplimentară pentru instanțe în ceea ce privește evaluarea conformității de la caz la caz.

În acest sens, reuniunile din 2025 ale Forumului la nivel înalt privind viitorul justiției penale referitoare la posibile norme ale UE privind arestarea preventivă și condițiile materiale de detenție au evidențiat opinii divergente în rândul participanților. Un grup a subliniat că aspectele legate de detenție ar trebui abordate la nivel național, deoarece intră sub incidența autonomiei procedurale naționale, în timp ce celălalt grup a solicitat luarea de măsuri la nivelul UE pentru a elabora standarde obligatorii de protecție. Primul grup și-a exprimat deschiderea față de alte măsuri legislative fără caracter obligatoriu, cum ar fi finanțarea proiectelor, și a subliniat necesitatea de a se pune accentul pe punerea în aplicare a recomandării privind detenția. Cel de al doilea grup a subliniat existența unor dovezi solide privind deficiențele standardelor de detenție ale statelor membre și în ceea ce privește adecvarea mecanismelor de prevenire existente la nivelul Consiliului Europei.

⁽²⁾ https://commission.europa.eu/publications/replies-questionnaire-quantitative-information-practical-operation-european-arrest-warrant_en.

⁽³⁾ Hotărârile CJUE în cauzele Aranyosi și Căldăraru (cauzele conexate C-404/15 și C-659/15 PPU), ML (C-220/18 PPU), Dorobanțu (C-128/18) și Breian (C-318/24) au arătat modul în care condițiile materiale pot afecta încrederea reciprocă în practică.

Metodologie

Prezentul raport de punere în aplicare examinează modul în care standardele UE privind drepturile procedurale în arestul preventiv și condițiile materiale de detenție sunt aplicate în cele 27 de state membre. Scopul său este de a oferi o imagine de ansamblu comparativă a cadrelor și practicilor juridice existente, evidențiind domeniile-cheie de convergență și divergență, precum și lacunele în materie de punere în aplicare.

Statele membre au informat Comisia cu privire la măsurile luate ca urmare a recomandării în termen de 24 de luni de la adoptarea acesteia. În acest scop, în 2024 au fost elaborate chestionare în cooperare cu personalul penitenciarelor, judecători și procurori, precum și cu reprezentanți ai Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPT) al Consiliului Europei și ai Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA).

În ceea ce privește condițiile materiale de detenție, chestionarul se axează în principal pe punerea în practică a standardelor prevăzute în Recomandarea privind detenția. Informații privind punerea în aplicare legislativă a acestor standarde pentru condițiile materiale de detenție pentru fiecare stat membru pot fi deja găsite în baza de date a FRA privind detenția în materie penală, care a fost elaborată la cererea Comisiei și este accesibilă publicului la adresa <https://fra.europa.eu/en/databases/criminal-detention/>.

Chestionarul a servit, de asemenea, la obținerea de informații cu privire la modul în care statele membre au pus în aplicare drepturile procedurale în materia arestării preventive și la modul în care au aplicat în practică măsura arestării preventive.

Chestionarele au fost transmise prin intermediul platformei EU Survey la 24 iulie 2024. Comisia a primit toate răspunsurile statelor membre până în iunie 2025.

Deși au participat toate administrațiile penitenciarelor din statele membre, nu toate au răspuns la fiecare întrebare din chestionar. În plus, sistemele informatice care sprijină colectarea datelor diferă foarte mult. Unele state membre dispun de baze de date centralizate avansate, care monitorizează nivelurile de ocupare, incidentele, încarcerarea solitară, plângerile, dotarea cu personal și participarea la programe. Altele se bazează pe sisteme descentralizate sau pe evidențe ținute manual, ceea ce limitează posibilitatea agregării datelor și a monitorizării tendințelor.

Atunci când a evaluat informațiile, Comisia a constatat că unele state membre furnizaseră informații incomplete, în timp ce altele furnizaseră date foarte detaliate. Volumul și calitatea datelor furnizate Comisiei au variat considerabil de la un stat membru la altul. De aceea, există riscul de a trage concluzii distorsionate sau de a prezenta o imagine înșelătoare a situației detenției din fiecare stat membru.

Prin urmare, ca un prim pas, Comisia va publica prezentul raport, care oferă o imagine de ansamblu a situației din întreaga UE în ceea ce privește drepturile procedurale în arestul preventiv și condițiile materiale de detenție.

Într-o a doua etapă, Comisia elaborează fișe informative pentru fiecare țară privind condițiile materiale de detenție, în strânsă colaborare cu Consiliul Europei, în cadrul proiectului comun

în curs UE/Consiliul Europei ⁽⁴⁾). Fișele informative ar putea servi, de asemenea, drept instrument accesibil care să ofere o imagine de ansamblu clară a situației detenției în fiecare stat membru, inclusiv în contextul evaluărilor în temeiul MEA.

Valoarea adăugată a prezentului raport este de a oferi o perspectivă asupra modului în care recomandarea privind detenția este aplicată în întreaga UE. Analiza urmărește să evalueze conformitatea în toate statele membre, precum și să identifice lacunele sistemice în cazul cărora ar fi necesară o mai mare convergență. Concluzia prezentului raport nu numai că descrie deficiențele, ci subliniază și exemple de bune practici.

⁽⁴⁾ <https://www.coe.int/en/web/implementation/european-npm-forum>.

STANDARDE MINIME PENTRU DREPTURILE PROCEDURALE ALE PERSOANELOR SUSPECTATE ȘI ACUZATE CARE FAC OBIECTUL ARESTĂRII PREVENTIVE

1. Arestarea preventivă ca măsură de ultimă instanță și alternative la detenție

(14) Statele membre ar trebui să impună arestarea preventivă numai atunci când acest lucru este strict necesar și ca măsură de ultimă instanță, ținând seama în mod corespunzător de circumstanțele specifice fiecărui caz în parte. În acest scop, statele membre ar trebui să aplice măsuri alternative, acolo unde este posibil.

(15) Statele membre ar trebui să adopte o prezumție în favoarea punerii în libertate. Statele membre ar trebui să solicite autorităților naționale competente să suporte sarcina probei pentru a demonstra necesitatea impunerii arestării preventive.

(16) Pentru a evita utilizarea necorespunzătoare a arestării preventive, statele membre ar trebui să pună la dispoziție o gamă cât mai largă de măsuri alternative, cum ar fi măsurile alternative menționate în Decizia-cadru 2009/829/JAI privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în materia deciziilor privind măsurile de supraveghere judiciară ca alternativă la arestarea preventivă().

(17) Printre aceste măsuri se pot număra: (a) obligația de a se prezenta în fața unei autorități judiciare după cum și atunci când este necesar, de a nu interveni în cursul justiției și de a se abține de la un anumit comportament, inclusiv cel specific unei profesii sau unui anumit loc de muncă; (b) obligația de raportare zilnică sau periodică către o autoritate judiciară, poliție sau altă autoritate; (c) obligația de acceptare a supravegherii de către o agenție desemnată de autoritatea judiciară; (d) obligația de a se supune monitorizării electronice; (e) obligația de a locui la o anumită adresă, cu sau fără condiții privind orele petrecute în acel loc; (f) obligația de a nu părăsi sau de a nu intra în anumite locuri sau zone fără autorizație; (g) obligația de a nu se întâlni cu anumite persoane fără autorizație; (h) obligația de a preda pașapoartele sau alte documente de identificare; și (i) obligația de a furniza sau de a obține garanții financiare sau de altă natură în ceea ce privește comportamentul pe durata procesului.

(18) În plus, statele membre ar trebui să solicite ca, în cazul în care o garanție financiară este stabilită ca o condiție pentru eliberare, suma să fie proporțională cu mijloacele de care dispune persoana suspectată sau acuzată.

Majoritatea cadrelor juridice permit privarea de libertate înainte de condamnare, atunci când este necesar, proporțional și atunci când detenția nu poate fi înlocuită cu o măsură mai puțin intruzivă. În unele state membre, această cerință este prevăzută în mod explicit în legislație; în altele, aceasta este pusă în aplicare prin intermediul jurisprudenței și al practicii judiciare consecutive. Chiar și în cazul în care principiul nu este codificat în mod expres, instanțele aplică evaluări ale proporționalității care limitează efectiv detenția la cazuri excepționale. Niciun stat

membru nu impune arestarea preventivă automată pentru nicio categorie de infracțiuni sau de presupuși infractori. Într-un număr mic de sisteme, infracțiunile grave pot genera prezumții relative în favoarea detenției, dar judecătorii trebuie să aplice în continuare o evaluare individualizată bazată pe necesitate și proporționalitate.

În toate statele membre, autoritățile judiciare sunt responsabile de emiterea măsurilor privative de libertate și trebuie să furnizeze o decizie motivată care să precizeze motivul pentru care măsurile alternative nu pot atinge obiectivele urmărite.

Toate statele membre oferă alternative la arestarea preventivă, deși structura și disponibilitatea acestora variază. Măsurile comune includ obligații de raportare către autorități, restricții privind contactul sau circulația, cerințe privind reședința, interdicții de călătorie, predarea documentelor de călătorie, garanții financiare și diverse forme de monitorizare electronică sau de liberare sub supraveghere. Unele sisteme oferă o listă deschisă de alternative care permit instanțelor să adapteze condițiile la situația personală a acuzatului. Alte sisteme au liste mai restrictive, dar aplică în continuare alternative de la caz la caz, în special atunci când riscul poate fi atenuat suficient fără a aplica măsura detenției.

Monitorizarea electronică este disponibilă în majoritatea statelor membre, însă utilizarea sa rămâne neuniformă din cauza limitărilor tehnice, a constrângerilor legate de personal sau a unor cerințe precum existența unei locuințe stabile. Unele state membre utilizează pe scară largă monitorizarea electronică, în timp ce altele o rezervă pentru contextele ulterioare condamnării sau o aplică rareori. Cauțiunea continuă să fie utilizată în toate statele membre, însă sub forme diferite. În unele state membre, cauțiunea servește în principal ca garanție pentru a asigura înfățișarea persoanei acuzate în fața instanței sau respectarea de către aceasta a normelor care reglementează liberarea condiționată, în timp ce în altele aceasta funcționează ca o caracteristică centrală a procedurii de liberare și este înrădăcinată în protecțiile constituționale. Diferențele privesc, între altele, obligația instanței de a dispune cauțiunea din oficiu, modul în care instanțele stabilesc dacă cuantumul acesteia este proporțional cu posibilitățile financiare ale suspectului și posibilitatea plății în rate. Multe state membre recurg rareori la cauțiune, preferând obligația de prezentare periodică în fața autorităților sau restricțiile privind libertatea de circulație.

Mecanismele de supraveghere a măsurilor alternative diferă, de asemenea. Serviciile de probațiune joacă un rol central în multe state membre, asigurând monitorizarea, verificarea respectării obligațiilor și întocmirea referatelor anterioare sentinței de condamnare care ajută instanțele să stabilească măsurile adecvate. Alte sisteme nu se bazează pe astfel de referate, cu excepția cazurilor complexe sau atunci când se are în vedere monitorizarea electronică. Printre obstacolele frecvente în calea aplicării măsurilor alternative în faza de urmărire penală se numără lipsa unei locuințe stabile, legăturile sociale sau familiale limitate, resursele insuficiente pentru supraveghere și întârzierile administrative cauzate de deficitul de personal.

Ordinul european de supraveghere judiciară (Decizia-cadru 2009/829/JAI), destinat să faciliteze recunoașterea transfrontalieră a măsurilor alternative la arestarea preventivă, este utilizat în continuare foarte rar. Deși aproape toate statele membre au transpus instrumentul, aplicarea sa practică rămâne limitată din cauza complexității administrative, a gradului scăzut de conștientizare în rândul practicienilor și a preocupărilor cu privire la forța executorie.

În general, persoanelor vulnerabile nu li se aplică regimuri juridice separate, dar instanțele au obligația de a lua în considerare circumstanțe individuale, cum ar fi handicapul, vârsta, sarcina, boala sau marginalizarea socială, atunci când decid asupra detenției sau a aplicării unor măsuri

alternative. Unele state membre prevăd în mod expres, în legislația lor, dispoziții care favorizează aplicarea unor măsuri neprivative de libertate în cazurile care implică persoane vulnerabile.

Tendințe generale

Per ansamblu, se disting trei tipare generale la nivelul statelor membre:

- sisteme care combină garanții juridice solide cu utilizarea frecventă a măsurilor alternative la arestarea preventivă și cu mecanisme de supraveghere bine dezvoltate;
- sisteme care dispun de cadre juridice detaliate, dar a căror punere în aplicare este neuniformă din cauza constrângerilor legate de resurse sau de limitările tehnice;
- sisteme în care măsurile alternative la arestarea preventivă există, însă sunt aplicate rar, iar marja largă de apreciere a instanțelor conduce adesea la utilizarea excesivă a arestării preventive.

Majoritatea statelor membre consacră, fie în legislație, fie în jurisprudență, principiul potrivit căruia detenția reprezintă o măsură de ultimă instanță și prevăd măsuri alternative, precum obligația de prezentare periodică în fața autorităților, cauțiunea, monitorizarea electronică sau restricții privind libertatea de circulație. Cu toate acestea, utilizarea efectivă a acestor măsuri în faza arestării preventive variază considerabil, fiind împiedicată, în unele cazuri, de limitări tehnice, de lipsa încrederii în eficacitatea lor sau de resurse insuficiente. De asemenea, utilizarea ordinului european de supraveghere judiciară rămâne limitată. Unele state membre aplică în continuare arestarea preventivă obligatorie pentru anumite infracțiuni, însă astfel de situații sunt rare.

2. Suspiciunea rezonabilă și motivele pentru arestarea preventivă

(19) Statele membre ar trebui să impună arestarea preventivă numai pe baza unei suspiciuni rezonabile, stabilită printr-o evaluare atentă de la caz la caz, conform căreia suspectul a comis infracțiunea în cauză și ar trebui să limiteze temeiurile legale pentru arestarea preventivă la: (a) riscul de sustragere; (b) riscul de recidivă; (c) riscul ca persoana suspectată sau acuzată să intervină în cursul justiției; sau (d) riscul unei amenințări la adresa ordinii publice.

(20) Statele membre ar trebui să se asigure că determinarea oricărui risc se bazează pe circumstanțele individuale ale cazului, dar că se acordă o atenție deosebită: (a) naturii și gravității presupusei infracțiuni; (b) pedepsei care poate fi aplicată în cazul condamnării; (c) vârstei, stării de sănătate, caracterului, condamnărilor anterioare și situației personale și sociale a suspectului și, în special, legăturilor cu comunitatea acestuia; și (d) comportamentului suspectului, în special modul în care acesta și-a îndeplinit eventualele obligații care i-au fost impuse în cursul procedurilor penale anterioare. Faptul că suspectul nu este cetățean al statului în care se presupune că a fost săvârșită infracțiunea sau nu are alte legături cu acesta nu este suficient în sine pentru a concluziona că există un risc de sustragere.

(21) Statele membre sunt încurajate să impună arestarea preventivă numai pentru infracțiunile pentru care se aplică o pedeapsă privativă de libertate minimă de 1 an.

În toate statele membre, dispunerea arestării preventive este condiționată de îndeplinirea cumulativă a două cerințe: existența unui nivel suficient de ridicat al suspiciunii privind săvârșirea unei infracțiuni și existența unor motive specifice prevăzute de lege care să demonstreze că arestarea preventivă este necesară. Deși terminologia diferă de la un stat membru la altul – de la „suspiciune rezonabilă” la „indicii temeinice” sau „cauză probabilă” – standardul probatoriu subiacent este similar. Astfel, suspiciunea trebuie să se întemeieze pe elemente de probă obiective, care depășesc simpla speculație, fără a atinge însă nivelul de probă necesar pentru pronunțarea unei condamnări.

Pragul probatoriu pe care instanțele trebuie să îl aplice se situează între simpla suspiciune a organelor de poliție și standardul de probă aplicabil în cursul procesului. Autoritățile judiciare trebuie să se asigure că există indicii concrete și verificabile care stabilesc o legătură între persoana acuzată și presupusul comportament infracțional. Unele state membre aplică un prag probatoriu relativ ridicat, care impun existența unor elemente factuale clare; altele se bazează pe convingerea personală a judecătorului, în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. În anumite sisteme, detenția nu poate fi dispusă până la formularea unor acuzații formale, în timp ce altele permit arestarea preventivă pentru perioade scurte în care formalizarea suspiciunii este iminentă.

Pragurile minime de pedeapsă diferă și ele de la un stat membru la altul. Unele state membre limitează aplicarea arestării preventive la infracțiunile sancționate cu pedepse care depășesc un

anumit nivel, în timp ce altele nu prevăd un prag minim stabilit prin lege, aplicând însă, în practică, principiul proporționalității.

Motivele recunoscute pentru dispunerea arestării preventive sunt, în mare măsură, armonizate. Toate sistemele permit arestarea preventivă în cazul existenței unui risc de sustragere, a unui risc de influențare a desfășurării anchetei ori a unui risc de recidivă. Unele sisteme prevăd, de asemenea, motive legate de amenințări la adresa ordinii sau siguranței publice. Instanțele evaluează riscul printr-o evaluare globală a situației personale a acuzatului, inclusiv a reședinței, a locului de muncă, a legăturilor sociale, a cetățeniei, a comportamentului anterior și a gravității infracțiunii. Lipsa unui domiciliu fix este considerată, în general, un factor agravant, deși statele membre apreciază în mod diferit existența unei reședințe într-un alt stat membru al UE, unele acceptând legăturile la nivelul UE ca fiind un risc atenuant în temeiul principiilor încrederii reciproce.

Evaluarea riscurilor este realizată în mod individual în fiecare caz. Judecătorii examinează gravitatea infracțiunii, pedeapsa potențială, legăturile suspectului cu comunitatea, cazierul judiciar și comportamentul acestuia pe parcursul anchetei. Până în prezent, niciun stat membru nu utilizează instrumente automatizate sau algoritmice pentru evaluarea riscurilor; deciziile rămân în întregime de competența instanțelor și sunt adoptate în exercitarea puterii lor de apreciere.

Starea de sănătate, vârsta și handicapul influențează, în mod obișnuit, evaluarea necesității dispunerii arestării preventive. Unele jurisdicții permit punerea în libertate sau arestul la domiciliu din motive medicale sau umanitare, în timp ce altele oferă, încă din faza arestării preventive, alternative terapeutice pentru persoanele care suferă de dependență de substanțe sau de tulburări de sănătate mintală. În alte state membre însă, acest lucru nu este posibil, având în vedere prezumția de nevinovăție. În anumite cazuri, vulnerabilitatea persoanei poate justifica aplicarea unor măsuri mai puțin intruzive sau poate exclude în totalitate posibilitatea dispunerii arestării preventive.

Tendențe generale

În toate statele membre, instanțele se bazează pe o combinație între standarde probatorii și justificări bazate pe riscuri pentru a stabili dacă arestarea preventivă este justificată. Cu toate acestea, pragul pentru impunerea arestării preventive, de exemplu „suspiciunea rezonabilă” sau „indicii temeinice de vinovăție”, este definit în mod diferit de la un stat membru la altul. Marja de apreciere a instanței reprezintă un element central în toate statele membre și niciun sistem nu utilizează instrumente automatizate. În multe state membre se ține seama de aspectele legate de vulnerabilitatea persoanei.

3. Motivarea deciziilor de arestare preventivă

(22) Statele membre ar trebui să se asigure că orice decizie a unei autorități judiciare de a impune arestarea preventivă, de a prelungi o astfel de arestare preventivă sau de a impune măsuri alternative este motivată și justificată în mod corespunzător și se referă la circumstanțele specifice ale persoanei suspectate sau acuzate care justifică detenția sa. Persoanei afectate ar trebui să i se pună la dispoziție o copie a deciziei, care ar trebui să includă, de asemenea, motivele pentru care alternativele la arestarea preventivă nu sunt considerate adecvate.

Motivarea hotărârilor judecătorești constituie o garanție esențială pentru asigurarea transparenței, echității și legalității la dispunerea și menținerea arestării preventive. Toate statele membre impun instanțelor obligația de a pronunța hotărâri motivate, care să prezinte temeiurile de fapt și de drept ale detenției, să explice de ce măsurile alternative sunt inadecvate și să demonstreze că menținerea detenției rămâne necesară și proporțională.

O măsură privativă de libertate trebuie să identifice inculpatul, să precizeze presupusele infracțiuni, să citeze dispozițiile relevante, să prezinte motivele reținerii și să stabilească baza factuală care susține existența suspiciunii, cât și necesitatea măsurii.

Numeroase state membre stabilesc termene stricte pentru redactarea hotărârilor motivate, acestea variind de la comunicarea imediată până la un termen de 24 sau 48 de ore. Motivarea în scris este indispensabilă pentru exercitarea unei căi de atac, iar lipsa acesteia atrage, de regulă, nulitatea hotărârii.

Se așteaptă ca instanțele să ofere o motivare individualizată, și nu una bazată pe formule standard sau stereotipe, deși astfel de formulări continuă să fie utilizate în unele state membre. Autoritățile judiciare trebuie să examineze circumstanțele personale și să demonstreze de ce detenția este indispensabilă în cazul respectiv. Evaluările proporționalității, care necesită echilibrarea explicită a interesului public cu libertatea personală, sunt formalizate în mai multe state membre. Alte sisteme se bazează pe jurisprudență pentru a impune obligații similare.

Toate statele membre impun instanțelor obligația de a motiva respingerea măsurilor alternative la arestarea preventivă înainte de a dispune această măsură. Motivele invocate cel mai frecvent sunt gravitatea infracțiunii, nerespectarea anterioară a condițiilor impuse, lipsa unei reședințe stabile sau un risc ridicat de recidivă. În statele membre cu cerințe mai puțin formale, instanțele pot aborda în continuare măsurile alternative în mod implicit.

Deciziile trebuie comunicate cu promptitudine acuzatului, cu asigurarea traducerii, dacă este necesar. Unele state membre pronunță inițial hotărârea oral și comunică ulterior varianta scrisă, în timp ce altele comunică imediat hotărârea în formă scrisă.

Tendințe generale

Deși majoritatea statelor membre impun judecătorilor obligația de a pronunța hotărâri individualizate și motivate atunci când dispun arestarea preventivă, această motivare poate

îmbrăca forme diferite, unele state membre continuând să utilizeze formulări standard sau modele-tip. De asemenea, majoritatea statelor membre prevăd termene stricte pentru pronunțarea hotărârilor scrise. Obligația de a analiza și de a respinge măsurile alternative există, în practică, în toate statele membre, chiar și atunci când este mai puțin formalizată.

4. Revizuirea periodică a arestării preventive

(23) Statele membre ar trebui să se asigure că valabilitatea continuă a motivelor pe baza cărora o persoană suspectată sau acuzată este reținută în arest preventiv este revizuită periodic de către o autoritate judiciară. De îndată ce motivele pentru reținerea persoanei încetează să existe, statele membre ar trebui să se asigure că persoana suspectată sau acuzată este eliberată fără întârzieri nejustificate.

(24) Statele membre ar trebui să permită ca revizuirea periodică a deciziilor de arestare preventivă să fie inițiată la cererea inculpatului sau, din oficiu, de către o autoritate judiciară.

(25) Statele membre ar trebui, în principiu, să limiteze intervalul dintre revizuiți la maximum 1 lună, cu excepția cazurilor în care persoana suspectată sau acuzată are dreptul de a depune, în orice moment, o cerere de eliberare și de a primi o decizie cu privire la această cerere fără întârzieri nejustificate.

Controlul jurisdicțional periodic al arestării preventive reprezintă o garanție fundamentală în toate statele membre, asigurând faptul că privarea de libertate rămâne justificată pe tot parcursul procedurilor. Toate statele membre prevăd mecanisme de reexaminare a măsurii detenției, însă structura, frecvența și detaliile procedurale diferă considerabil. Reexaminările pot avea loc la intervale fixe stabilite prin lege, în etape procedurale esențiale sau la cererea apărării sau a parchetului.

În statele membre care prevăd reexaminări la intervale fixe, instanțele verifică necesitatea menținerii măsurii detenției la fiecare câteva săptămâni sau luni. Aceste reexaminări periodice și obligatorii permit judecătorilor să evalueze dacă motivele detenției se aplică în continuare, dacă suspiciunea rămâne suficient de justificată și dacă măsurile alternative pot înlocui arestarea preventivă. Alte sisteme condiționează reexaminarea de anumite etape procedurale, precum finalizarea actelor de urmărire penală sau trimiterea cauzei în fața instanței de judecată. Un al treilea grup de state se bazează în principal pe reexaminări inițiate de apărare, instanțele păstrând însă competența de a reexamina din oficiu măsura detenției.

Inculpatului și avocatului apărării li se permite, de regulă, să participe la procedurile de reexaminare. În numeroase state membre, desfășurarea unei audieri este obligatorie, persoana acuzată fiind adusă în fața judecătorului, în timp ce alte state permit utilizarea unei proceduri scrise pentru reexaminările de rutină. Audierile includ, de obicei, participarea procurorului și oferă apărării posibilitatea de a formula observații, de a prezenta probe și de a solicita punerea în libertate. Atunci când este necesar, sunt asigurate servicii de interpretare și traducere.

În multe state membre, judecătorii care reevaluează detenția trebuie să reexamineze baza probatorie a suspiciunii, relevanța și forța factorilor de risc, precum și proporționalitatea menținerii în arest preventiv în funcție de timpul scurs. De asemenea, instanțele trebuie, în general, să analizeze dacă evoluția cauzei – cum ar fi diminuarea riscului de sustragere, finalizarea actelor de urmărire penală sau îmbunătățirea situației personale – justifică înlocuirea arestării preventive cu măsuri alternative mai puțin intruzive. Unele state membre impun ca modificările circumstanțelor cauzei să fie analizate în mod expres în cadrul fiecărei reexaminări.

Comunicarea promptă a hotărârilor pronunțate în urma reexaminării reprezintă o practică standard în toate statele membre. În general, notificările sunt comunicate în scris inculpatului, avocatului apărării și autorităților competente. În unele state membre, sistemele automatizate sau centralizate de comunicare facilitează transmiterea rapidă a hotărârilor și a datelor audierilor.

Pe măsură ce durata detenției crește, controlul judiciar devine mai intens în multe sisteme judiciare. Reexaminarea arestării preventive prelungite trebuie efectuată de instanțe superioare sau se aplică proceduri speciale de supraveghere după expirarea anumitor perioade.

Tendințe generale

Controlul jurisdicțional periodic al arestării preventive este necesar în majoritatea statelor membre, adesea la intervale fixe. Cu toate acestea, calendarul, frecvența și rigurozitatea acestor reexaminări variază considerabil. În multe state membre, reexaminările se efectuează prin procedură scrisă.

5. Audierea persoanei suspectate sau acuzate

(26) Statele membre ar trebui să se asigure că persoana suspectată sau acuzată este audiată personal sau prin intermediul unui reprezentant legal în cadrul unei audieri organizate în temeiul principiului contradictorialității, în fața autorității judiciare competente care ia o decizie privind arestarea preventivă. Statele membre ar trebui să se asigure că deciziile privind arestarea preventivă sunt luate fără întârzieri nejustificate.

(27) Statele membre ar trebui să susțină dreptul persoanei suspectate sau acuzate la un proces într-un termen rezonabil. În special, statele membre ar trebui să se asigure că acele cazuri în care a fost impusă arestarea preventivă sunt tratate de urgență și cu diligența necesară.

Dreptul de a fi audiat înaintea oricărei decizii de dispunere sau de prelungire a arestării preventive este garantat în toate statele membre. Toate statele membre impun ca persoanele private de libertate să fie aduse fără întârziere în fața unei autorități judiciare și să li se ofere posibilitatea de a-și prezenta punctul de vedere, personal sau prin intermediul unui avocat al apărării.

Termenele legale pentru aducerea unui deținut în fața unei instanțe sunt, în general, stricte, variind de obicei între 24 și 48 de ore. Un număr redus de state membre permit, în cazuri excepționale, perioade de până la 72 sau 96 de ore, însă astfel de prelungiri rămân limitate. Audierile trebuie să aibă loc fără întârziere, iar depășirea termenelor legale conduce, de regulă, la punerea automată în libertate.

În toate statele membre, audierile în cadrul detenției se desfășoară oral și pe baza principiului contradictorialității. Acestea au loc cu participarea avocatului apărării și, după caz, a procurorului. Reprezentarea apărării este în cea mai mare parte obligatorie, iar procedurile nu pot continua în mod legal fără prezența unui avocat. Comunicarea confidențială dintre inculpat și avocatul său este protejată ca o garanție fundamentală a dreptului la un proces echitabil.

Inculpatul ar trebui să se prezinte personal la prima audiere în cadrul măsurii de detenție. Audierile ulterioare pot fi desfășurate prin videoconferință, însă legislația statelor membre diferă în ceea ce privește necesitatea consimțământului inculpatului. Unele state membre interzic participarea la distanță în cadrul audierii inițiale, pentru a permite judecătorilor să evalueze în mod direct persoana înainte de a dispune arestarea preventivă.

Accesul la dosarul cauzei este esențial pentru o participare efectivă. În numeroase sisteme, accesul la probele relevante se acordă imediat ce se solicită dispunerea arestării preventive, în timp ce altele prevăd termene stricte pentru comunicarea acestora înainte de audiere.

Audierile sunt documentate în mod oficial. În toate statele membre este obligatorie întocmirea unui proces-verbal scris, iar înregistrarea audiovizuală este utilizată din ce în ce mai frecvent. Durata audierilor variază: în unele state membre acestea sunt scurte, specifice, având o durată de doar aproximativ 15 minute, în timp ce în cazuri complexe sau în proceduri cu mai multe persoane ele pot dura semnificativ mai mult, ajungând până la câteva ore. În cea mai mare parte, hotărârile sunt pronunțate imediat sau la scurt timp după audiere.

Unele state membre aplică proceduri de audiere puternic structurate și formalizate, cu cerințe legale detaliate privind calendarul, documentația și drepturile în materia administrării probelor. Alte state membre adoptă abordări mai flexibile. Practicile privind utilizarea videoconferinței diferă considerabil, reflectând diferențe în ceea ce privește infrastructura tehnologică, cultura juridică și opiniile referitoare la necesitatea prezenței fizice a inculpatului.

Tendențe generale

Deși analiza comparativă arată că statele membre asigură, în general, dreptul suspectilor de a fi audiați înainte de pronunțarea unei hotărâri privind arestarea preventivă, există diferențe în ceea ce privește accesul la dosarele cauzelor și dreptul la comunicare cu avocatul apărării. În plus, practicile referitoare la utilizarea videoconferinței variază considerabil de la un stat membru la altul.

6. Căi de atac eficiente și dreptul la o cale de atac

(28) Statele membre ar trebui să garanteze că persoanele suspectate sau acuzate care sunt private de libertate pot recurge la proceduri în fața unei instanțe, care are competența de a examina legalitatea detenției și, după caz, de a dispune eliberarea.

(29) Statele membre ar trebui să acorde persoanelor suspectate sau acuzate care fac obiectul unei decizii de arestare preventivă dreptul la o cale de atac împotriva unei astfel de decizii și să le informeze cu privire la acest drept în momentul luării deciziei.

Posibilitatea de a contesta arestarea preventivă reprezintă o garanție fundamentală consacrată în toate sistemele naționale. Statele membre pun la dispoziție mai multe căi de atac împotriva măsurii arestării preventive, asigurând astfel persoanelor vizate un acces efectiv la justiție.

În general, sunt disponibile trei căi de atac principale. Prima constă într-o cale de atac ordinară împotriva hotărârii prin care se dispune sau se menține arestarea preventivă. Astfel de căi de atac sunt, de regulă, soluționate de instanțe superioare, în termene fixe, pentru a se evita prelungirea nejustificată a arestării preventive. A doua cale de atac constă în cereri de punere în libertate sau de înlocuire a măsurii arestării preventive cu măsuri mai puțin restrictive, care pot fi formulate, în general, în orice etapă a procedurii. A treia cale de atac implică procedura *habeas corpus* – o procedură de control al legalității detenției – care permite deținuților să conteste legalitatea măsurii detenției.

Persoanele vizate trebuie să fie informate cu privire la dreptul lor de a contesta măsura detenției în momentul în care este pronunțată hotărârea. Hotărârile scrise conțin adesea informații explicite privind dreptul la o cale de atac. Serviciile de interpretare și traducere asigură faptul că inculpații înțeleg căile de atac disponibile, indiferent de barierele lingvistice.

Căile de atac nu suspendă, de regulă, executarea măsurilor de arestare preventivă, însă instanțele trebuie să le soluționeze cu celeritate. Termenele diferă de la un stat membru la altul, variind de la soluționarea în termen de 24 de ore până la perioade de câteva zile sau săptămâni ori chiar lipsa efectivă a unor termene. Cu toate acestea, în statele membre în care nu există termene legale, instanțele acordă prioritate soluționării căilor de atac formulate împotriva arestării preventive, pentru a evita menținerea nejustificată a măsurii detenției.

Instanțele de control judiciar evaluează atât legalitatea, cât și proporționalitatea măsurii. Acestea examinează dacă suspiciunea și riscurile care justifică arestarea preventivă continuă să existe și dacă măsurile alternative la arestarea preventivă ar putea reduce în mod suficient riscurile. În cazul în care temeiul arestării preventive expiră, instanțele trebuie să dispună punerea în libertate a persoanei deținute. Unele state membre dispun de proceduri accelerate de control jurisdicțional (precum *référé-liberté*), concepute special pentru soluționarea cauzelor urgente.

Deși puține state membre prevăd mecanisme specifice pentru persoanele vulnerabile aflate în detenție, procedurile generale de control jurisdicțional și căile de atac se aplică și în astfel de cauze. Asistența judiciară este disponibilă pe scară largă, iar reprezentarea este adesea obligatorie, garantând accesul efectiv la căi de atac.

Tendințe generale

Toate statele membre recunosc dreptul de a exercita o cale de atac împotriva măsurilor de arestare preventivă, deși termenele și practicile de notificare diferă. Unele state membre prevăd termene de până la 24 de ore, ceea ce ridică semne de întrebare cu privire la accesul efectiv la căile de atac.

7. Durata arestării preventive

(30) Statele membre ar trebui să se asigure că durata arestării preventive nu depășește pedeapsa care poate fi impusă pentru infracțiunea în cauză și nu este disproporționată în raport cu aceasta.

(31) Statele membre ar trebui să se asigure că durata arestării preventive impuse nu contravine dreptului unei persoane deținute de a fi judecată într-un termen rezonabil.

(32) Statele membre ar trebui să considere prioritare cazurile care implică o persoană ce face obiectul arestării preventive.

Sistemele statelor membre reglementează durata admisibilă a arestării preventive prin intermediul unor limite legale și al unor evaluări continue ale proporționalității. Deși abordările diferă, toate statele membre garantează că arestarea preventivă nu poate avea o durată nedeterminată și trebuie să înceteze atunci când nu mai este justificată, respectiv atunci când motivele care au stat la baza dispunerii acesteia nu se mai aplică.

Unele state membre stabilesc limite maxime stricte pentru durata arestării preventive, care variază în funcție de natura infracțiunii sau de etapa procedurală. Aceste limite pot varia de la câteva luni în cazul contravențiilor până la câțiva ani în cazul infracțiunilor de o gravitate excepțională. La expirarea acestor termene, punerea în libertate este obligatorie, deși instanțele pot dispune măsuri alternative neprivative de libertate pentru a asigura respectarea obligațiilor procedurale.

Alte state membre aplică modele mixte, care combină termenele maxime cu marja de apreciere a instanței de a prelungi arestarea preventivă în cauzele complexe. În general, prelungirile necesită autorizarea instanței și pot fi supuse controlului unei instanțe superioare.

Există și un al treilea grup de state membre care nu se bazează pe termene maxime legale, ci supun arestarea preventivă unui control continuu al proporționalității, impunând ca aceasta să rămână necesară și rezonabilă în raport cu circumstanțele cauzei și timpul scurs.

Mecanismele destinate prevenirii depășirii termenelor includ sisteme electronice de monitorizare, supravegherea exercitată de parchete și alerte automate care notifică autoritățile atunci când se apropie termenele. Astfel de sisteme sunt concepute pentru a preveni depășirea duratei arestării preventive.

Întârzierile în cadrul procedurilor, care pot prelungi detenția, sunt atribuite în general complexității cauzelor, implicării mai multor inculpați, anchetelor transfrontaliere, recurgerii la expertize sau resurselor judiciare limitate. Majoritatea statelor membre recunosc că principalele cauze ale prelungirii arestării preventive sunt ineficiențele procedurale, iar nu utilizarea deliberată și excesivă a acestei măsuri.

Despăgubirile pentru detenția excesivă sau ilegală sunt disponibile în multe sisteme, deși condițiile de eligibilitate pot depinde de rezultatul procedurii sau de criteriile și normele specifice prevăzute de legislație, care diferă de la un stat membru la altul. În unele state membre, acordarea despăgubirilor este condiționată de pronunțarea unei achitări, în timp ce în altele acestea pot fi acordate chiar și atunci când procedura se finalizează cu o condamnare, dacă arestarea preventivă s-a dovedit nejustificată.

Tendențe generale

Termene maxime pentru arestarea preventivă există în majoritatea statelor membre, însă durata maximă variază de la câteva zile până la câțiva ani. Chiar și atunci când există astfel de termene, întârzierile procedurale, complexitatea cauzelor și volumul mare de activitate al instanțelor conduc adesea la prelungirea detenției.

8. Deducerea din pedeapsa definitivă a timpului petrecut în arest preventiv

(33) Statele membre ar trebui să deducă perioada care a fost petrecută în arest preventiv, înainte de condamnare, inclusiv în cazul în care este executată prin măsuri alternative, din durata pedepsei cu închisoarea pronunțate ulterior

Toate statele membre recunosc principiul potrivit căruia perioada petrecută în arest preventiv trebuie dedusă din orice pedeapsă privativă de libertate aplicată în urma condamnării. Acest principiu previne dubla pedeapsă și garantează că durata totală a privării de libertate rămâne proporțională și justificată din punct de vedere juridic. Deși sfera de aplicare a deducerii, luarea în considerare a unor măsuri alternative restrictive la arestarea preventivă și mecanismele de calcul diferă de la un stat membru la altul, perioada petrecută în arest preventiv este, în general, dedusă automat.

În toate statele membre, perioada petrecută în arest preventiv este dedusă zi pentru zi. De regulă, instanțele de judecată aplică direct această deducere, deși în unele jurisdicții autoritățile responsabile cu executarea pedepselor sunt cele care calculează și aplică deducerea după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare. În anumite jurisdicții, există sisteme automatizate care urmăresc în format electronic durata arestării preventive pentru a raționaliza acuratețea și a evita erorile. În alte state membre, deducerea se bazează pe verificarea judiciară sau pe documentația administrativă.

Unele state membre extind deducerea la măsurile alternative restrictive la arestarea preventivă, precum arestul la domiciliu, monitorizarea electronică sau supravegherea intensivă, tratându-le

ca fiind suficient de similare cu detenția pentru a justifica deducerea. În aceste sisteme, măsurile restrictive pot fi deduse în mod echivalent sau proporțional, în funcție de gradul de restrângere a libertății impus. Alte jurisdicții limitează deducerea strict la detenția formală în centrele de arest preventiv, deși pot considera măsurile alternative restrictive drept factori atenuanți în timpul pronunțării sentinței, chiar dacă nu reduc în mod formal pedeapsa.

În câteva state membre există formule de conversie pentru a transforma diferite forme de privare de libertate sau de restrângere a libertății în zile de detenție echivalente. Aceste formule pot converti perioadele de arest la domiciliu, muncă în folosul comunității, amenzi sau obligații de prezentare periodică în echivalentul unor zile de detenție, în vederea aplicării deducerii. În alte sisteme, instanțele aplică jurisprudența pentru a stabili deducerea proporțională în funcție de natura restricțiilor.

Litigiile cu privire la deducere sunt rare, deoarece normele sunt stipulate în mod clar și aplicate în mod consecvent. Situațiile în care perioadele de arest preventiv se suprapun în cadrul unor proceduri conexe pot fi reglementate prin dispoziții legislative menite să evite dubla deducere. În cazul unei arestări preventive nelegale sau excesive, mecanismele de despăgubire oferă garanții suplimentare.

Tendențe generale

Deducerea timpului petrecut în arest preventiv din pedeapsa privativă de libertate definitivă este o practică standard în toate statele membre. Cu toate acestea, nu există o abordare coerentă în ceea ce privește luarea în considerare a unor măsuri alternative (de exemplu, arestul la domiciliu sau monitorizarea electronică) la calcularea pedepselor. Doar câteva state membre deduc întreaga gamă de măsuri alternative, în timp ce altele le exclud în totalitate.

STANDARDE MINIME PENTRU CONDIȚIILE MATERIALE DE DETENȚIE

1. Cazare

(34) Statele membre ar trebui să aloce fiecărui deținut o suprafață minimă de cel puțin 6 m² în celule individuale și de 4 m² în celule colective. Statele membre ar trebui să garanteze că spațiul personal minim absolut disponibil pentru fiecare deținut, inclusiv într-o celulă colectivă, reprezintă echivalentul unei suprafețe de cel puțin 3 m² per deținut. În cazul în care spațiul personal de care dispune un deținut este mai mic de 3 m², apare o prezumție solidă de încălcare a articolului 3 din Convenția europeană a drepturilor omului. Calculul spațiului disponibil ar trebui să includă suprafața ocupată de mobilier, dar nu și suprafața ocupată de instalații sanitare.

(35) Statele membre ar trebui să se asigure că orice reducere excepțională a suprafeței minime absolute de 3 m² per deținut este de scurtă durată, ocazională, minoră și este însoțită de o libertate de mișcare suficientă și de activități adecvate în afara celulei. În plus, statele membre ar trebui să se asigure că, în astfel de cazuri, condițiile generale de detenție în centru sunt adecvate și că nu există alți factori agravanți în ceea ce privește condițiile de detenție a persoanei în cauză, cum ar fi deficiențe în ceea ce privește cerințele structurale minime pentru celule sau instalații sanitare.

(36) Statele membre ar trebui să garanteze că deținuții au acces la lumină naturală și la aer curat în celulele lor.

Standardele de cazare în centrele de detenție reflectă o combinație de obligații legale, practici administrative și constrângeri materiale, cum ar fi supraaglomerarea. Deși majoritatea statelor membre impun standarde minime obligatorii pentru spațiul personal de locuit, instalațiile sanitare, sistemele de iluminat, ventilație și dormit, conformitatea variază foarte mult din cauza provocărilor structurale și operaționale.

Un număr semnificativ de state membre aplică cerințe minime obligatorii privind spațiul (în m²) prin intermediul legislației primare, al reglementărilor sau al normelor administrative. Altele se bazează pe orientări de politică sau pe standarde fără caracter obligatoriu. Chiar și în rândul jurisdicțiilor cu standarde obligatorii, suprafața minimă a spațiului personal diferă substanțial. Unele sisteme prevăd un spațiu pentru fiecare deținut care se aliniază îndeaproape la nivelurile recomandate, în timp ce altele stabilesc limite semnificativ mai mici decât standardele stabilite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și în recomandarea privind detenția. Câteva jurisdicții permit, în circumstanțe bine definite, precum supraaglomerarea temporară sau plasarea în detenție de scurtă durată, un spațiu personal minim excepțional de scăzut, de numai 2 m². În statele membre, spațiul personal disponibil în celulele individuale variază între 2 m² și 12 m², ceea ce evidențiază diferențele foarte mari existente la nivelul Uniunii în ceea ce privește condițiile de trai de bază ale deținuților.

Gradul de respectare a acestor standarde variază. Mai multe state membre raportează că toate deținuții beneficiază de cel puțin spațiul minim prevăzut și că niciun deținut nu dispune de mai puțin de 4 m² de spațiu personal. Altele state raportează că o mică parte dintre deținuți beneficiază de mai puțin spațiu personal decât pragurile recomandate. Totuși, într-un număr

restrâns de state membre afectate de un grad ridicat de supraaglomerare, procente mari (peste 50 %) de deținuți au mai puțin de 4 m² de spațiu personal. Supraaglomerarea din astfel de sisteme afectează, de asemenea, mai multe unități penitenciare.

Doar un număr mic de state membre utilizează instrumente moderne de gestionare a ocupării bazate pe tehnologia informației pentru a monitoriza conformitatea și a declanșa alerte atunci când sunt depășite limitele de capacitate. Majoritatea se bazează pe monitorizarea manuală, pe raportări periodice sau pe inspecțiile efectuate de organismele de supraveghere.

Condițiile de dormit diferă de la un stat membru la altul. Multe sisteme raportează că deținuți nu dorm pe saltele așezate pe podea și nu sunt cazate în paturi supraetajate cu trei niveluri. În cazul în care apar astfel de situații, acestea sunt descrise ca fiind rare, temporare sau limitate la anumite celule securizate. Un număr redus de jurisdicții raportează utilizarea pe scară largă a paturilor supraetajate cu trei niveluri sau existența unui număr semnificativ de deținuți care dorm pe podea din cauza supraaglomerării.

Majoritatea statelor membre raportează că deținuții au acces la lumină naturală și aer proaspăt în celule. Politicile privind fumatul diferă: multe state membre permit fumatul în celulele individuale sau numai cu acordul tuturor deținuților în celulele comune, în timp ce alte state membre interzic complet fumatul în interior.

Căile de remediere în cazul condițiilor necorespunzătoare de cazare diferă și ele în mod considerabil. Unele state membre oferă posibilitatea petrecerii unui timp mai îndelungat în afara celulei sau transferul în alte unități, în timp ce altele permit căi de atac, formularea de plângeri sau reducerea pedepsei. În sistemele în care cerințele legale privind spațiul minim sunt flexibile sau în care există numeroase derogări, căile de remediere sunt adesea limitate.

Tendențe generale

La nivelul statelor membre, standardele privind condițiile de cazare variază considerabil. În timp ce multe state membre asigură un spațiu adecvat și condiții de viață adecvate, altele se confruntă cu probleme grave de supraaglomerare a penitenciarelor, care afectează respectarea standardelor minime și determină situații în care unii deținuți dorm pe saltele așezate pe podea pentru perioade îndelungate. Sistemele de monitorizare sunt în curs de îmbunătățire, însă rămân neuniform dezvoltate.

2. Repartizare

(37) Statele membre sunt încurajate și, în cazul copiilor, ar trebui să se asigure că deținuții sunt repartizați, în măsura posibilului, în centre de detenție situate în apropierea caselor lor sau în alte locuri adecvate pentru reabilitarea lor socială.

(38) Statele membre ar trebui să se asigure că persoanele aflate în arest preventiv sunt ținute separat de deținuții condamnați. Femeile ar trebui să fie ținute separat de bărbați. Copiii nu ar trebui să fie plasați în detenție împreună cu adulți, cu excepția cazului în care se consideră că acest lucru este în interesul superior al copilului.

(39) Atunci când un copil aflat în stare de detenție ajunge la vârsta de 18 ani și, după caz, în cazul tinerilor adulți cu vârsta sub 21 de ani, statele membre ar trebui să le ofere posibilitatea să stea în continuare separat de alți adulți deținuți atunci când acest lucru este justificat, luând în considerare circumstanțele persoanei în cauză, cu condiția ca acest lucru să fie compatibil cu interesul superior al copiilor care sunt deținuți împreună cu persoana respectivă.

Politicile de repartizare reglementează locul în care sunt plasați deținuții din punct de vedere geografic și modul în care aceștia sunt separați în cadrul centrelor.

În toate statele membre, deciziile de repartizare iau în considerare legăturile de familie ale deținuților și reședința anterioară a acestora. Proximitatea față de familie este recunoscută pe scară largă ca fiind importantă pentru menținerea relațiilor familiale și sprijinirea reintegrării. Cu toate acestea, repartizarea în funcție de locul în care se află familia este adesea limitată de necesitatea încadrării deținuților în regimul de securitate corespunzător, în programele de tratament adecvate sau în funcție de locurile disponibile. Existența unor unități specializate pentru nevoi medicale sau psihologice poate impune repartizarea în afara regiunii de domiciliu.

Majoritatea sistemelor separă persoanele aflate în arest preventiv de cele condamnate, deși, în unele state membre, aceste categorii participă la activități comune pe parcursul zilei. Cu toate acestea, principiul separării este, în general, respectat pentru a proteja prezumția de nevinovăție.

Separarea în funcție de gen este aproape universală. Femeile sunt, de regulă, deținute în unități distincte sau în secții separate din cadrul instituțiilor mixte. Unele sisteme permit participarea femeilor la activități comune cu bărbații, sub supraveghere, însă spațiile de cazare rămân separate.

Separarea minorilor de adulți este aplicată pe scară largă. Copiii sub 18 ani sunt plasați, de regulă, în instituții specializate pentru minori sau în secții dedicate. Pragurile de vârstă diferă în câteva state membre, unele dintre acestea extinzând regimul specific minorilor la persoane cu vârsta de până la 21 sau chiar 24 de ani, în anumite condiții. Un număr redus de sisteme permit, de la caz la caz, plasarea tinerilor adulți (cu vârste între 18 și 21 de ani) împreună cu minorii sau, dimpotrivă, a adolescenților mai mari împreună cu adulții, atunci când se consideră adecvat.

Practicile privind sprijinirea tinerilor adulți diferă într-o măsură mai mare. Unele state membre dispun de unități specializate sau de programe destinate tinerilor, în timp ce altele îi integrează în populația generală a penitenciarelor, oferindu-le măsuri suplimentare de sprijin în domeniul educației și al reintegrării.

Tendințe generale

Practicile de repartizare reflectă obiective comune – protejarea deținuților vulnerabili, menținerea prezumției de nevinovăție a deținuților aflați în arest preventiv și facilitarea reabilitării – însă punerea în aplicare depinde de proiectarea și capacitatea centrului. Se acordă în mod constant prioritate adăpostirii separate a femeilor și copiilor, în timp ce situația tinerilor adulți variază. Proximitatea față de familie este considerată importantă, dar nu determinantă, întrucât cerințele operaționale prevalează adesea.

3. Condiții de igienă și sanitare

(40) Statele membre ar trebui să se asigure că instalațiile sanitare sunt accesibile în orice moment și că acestea oferă o intimitate suficientă deținuților, inclusiv separarea structurală efectivă de spațiile de locuit din celulele colective.

(41) Statele membre ar trebui să stabilească măsuri eficiente pentru a menține standarde de igienă corecte prin dezinfectare și fumigație. În plus, statele membre ar trebui să se asigure că deținuților le sunt furnizate produse sanitare de bază, inclusiv produse de igienă intimă, și că în celule sunt disponibile apă caldă și apă curentă.

(42) Statele membre ar trebui să pună la dispoziția deținuților îmbrăcăminte și așternuturi adecvate și curate, precum și mijloace pentru a menține aceste articole curate.

Condițiile sanitare și de igienă sunt esențiale pentru respectarea demnității, protejarea sănătății și prevenirea bolilor în centrele de detenție. Majoritatea statelor membre raportează că deținuții au acces permanent la instalații sanitare de bază (toailete și chiuvete), fie în celule, fie în zone comune cu acces imediat al personalului. Gradul de dotare și calitatea instalațiilor sanitare din celule variază semnificativ de la un stat membru la altul.

Majoritatea statelor membre asigură existența atât a unei toalete, cât și a unei chiuvete în aproape toate celulele. Unele raportează că aceste dotări sunt disponibile în toate celulele, în timp ce altele indică o acoperire parțială, îndeosebi în unitățile mai vechi sau în celulele comune. În anumite sisteme, aceste dotări există în mai puțin de 50 % dintre celule, ceea ce face ca deținuții să utilizeze spații sanitare comune.

Respectarea vieții private în utilizarea toaletelor depinde în mare măsură de existența unor compartimentări care să le separe de restul celulei. Unele state membre raportează că toate sau aproape toate toaletele sunt compartimentate, în timp ce altele asigură astfel de compartimentări în mai puțin de 50 % dintre celule. Lipsa compartimentării este întâlnită îndeosebi în celulele comune, ceea ce ridică semne de întrebare cu privire la respectarea demnității și a vieții private.

Unele state membre raportează existența unor infestări sau probleme sanitare, precum mușegai, insecte, șobolani sau ploșnițe, de regulă într-un număr limitat de unități de detenție. Mai multe state membre semnalează însă probleme mai răspândite, care afectează o proporție semnificativă a instituțiilor. Măsurile preventive includ combaterea periodică a dăunătorilor, îmbunătățirea ventilației și înlocuirea sau tratamentul termic al saltelelor.

Apa curentă este, în general, disponibilă în toate statele membre, deși accesul la apă caldă este neuniform. Unele state membre asigură apă caldă în toate celulele, iar altele în mai mult de 50 % dintre acestea. Un grup mai restrâns de state membre raportează un acces limitat sau inexistent la apă caldă în celule, deținuții fiind nevoiți să utilizeze dușurile din spațiile comune, potrivit unui program stabilit.

Frecvența accesului la duș diferă de la un sistem la altul, variind de la acces zilnic până la o dată sau de două ori pe săptămână, unele state membre asigurând femeilor un acces mai frecvent.

Produsele de igienă, precum săpunul, șamponul și produsele de igienă feminină, sunt puse la dispoziție pe scară largă. Majoritatea statelor membre le furnizează gratuit, deși unele permit deținuților să cumpere produse suplimentare.

Îmbrăcămintea și lenjeria de pat sunt, de regulă, furnizate gratuit, în special la primirea în unitatea de detenție. Serviciile de spălătorie diferă, spălarea îmbrăcămintei și a așternutului o dată sau de două ori pe săptămână fiind o practică standard. Unele sisteme permit deținuților să utilizeze spălătorii comune pentru spălarea articolelor personale.

Tendințe generale

Standardele de igienă variază foarte mult de la un stat membru la altul. În timp ce multe state membre asigură condiții sanitare adecvate în celule și respectarea vieții private, altele se bazează pe dotări comune sau nu compartimentează toaletele, mai ales în celulele comune. Accesul la apă caldă și frecvența utilizării dușurilor diferă în mare măsură, reflectând disparitățile în materie de infrastructură. În unele state membre, infestările continuă să reprezinte o problemă.

4. Nutriție

(43) Statele membre ar trebui să se asigure că alimentele sunt furnizate într-o cantitate suficientă și că sunt de o calitate suficientă pentru a răspunde nevoilor nutriționale ale deținuților și că alimentele sunt preparate și servite în condiții de igienă. În plus, statele membre ar trebui să garanteze că deținuții au în permanență la dispoziție apă potabilă curată.

(44) Statele membre ar trebui să le asigure deținuților o alimentație nutritivă care să țină seama de vârsta, handicapul, sănătatea, starea fizică, religia, cultura și natura muncii lor.

Alimentația reprezintă un element esențial pentru sănătatea și starea de bine a deținuților, iar majoritatea statelor membre recunosc obligația de a asigura mese echilibrate și suficiente ca valoare calorică. Majoritatea statelor membre urmăresc să asigure trei mese pe zi, cu un aport caloric cuprins, de regulă, între 2 200 și 3 000 kcal pentru fiecare deținut. Unele state își aliniază în mod expres standardele la orientările naționale în materie de nutriție sau prevăd supraveghere medicală pentru a asigura caracterul adecvat.

Cheltuielile zilnice alocate alimentației variază semnificativ de la un stat membru la altul. Unele state raportează niveluri relativ ridicate ale cheltuielilor, care permit o alimentație diversă și variată din punct de vedere nutrițional. Altele funcționează cu bugete substanțial mai mici, în unele cazuri mai mici de 2 EUR per deținut pe zi. Aceste diferențe (care variază de la mai puțin de 2 EUR la peste 10 EUR per deținut pe zi) ridică semne de întrebare cu privire la posibilitatea menținerii calității și varietății alimentelor în sistemele cu cheltuieli reduse, chiar dacă toate jurisdicțiile afirmă că respectă standardele minime în materie de alimentație.

Majoritatea statelor membre adaptează alimentația în funcție de afecțiunile medicale, alergii, nevoi legate de vârstă, sarcină, alăptare și cerințe religioase. Regimurile vegetariene sunt larg disponibile, iar cele vegane sunt din ce în ce mai disponibile. Anumite state membre pun la dispoziție și mese suplimentare sau programe de servire adaptate pentru deținuții care desfășoară activități profesionale sau solicitante din punct de vedere fizic.

Toate statele membre raportează că deținuții au acces permanent la apă potabilă curată.

Tendințe generale

La nivelul statelor membre, standardele privind aportul caloric și varietatea dietetică sunt, în linii mari, similare, însă bugetele alocate alimentației diferă considerabil, variind de la mai puțin de 2 EUR la peste 10 EUR per deținut pe zi. Sistemele cu cheltuieli mai mari pot furniza mai ușor alimente proaspete și diverse, în timp ce sistemele cu cheltuieli reduse riscă să se bazeze pe opțiuni mai puțin variate sau de o calitate mai scăzută, în pofida conformității formale. Adaptarea alimentației la cerințele religioase și la nevoile medicale este larg consacrată în toate statele membre. Accesul la apă potabilă curată este garantat în toate statele membre.

5. Timpul petrecut în afara celulei și în aer liber

(45) Statele membre ar trebui să le permită deținuților să efectueze exerciții în aer liber timp de cel puțin 1 oră pe zi și ar trebui să le pună la dispoziție centre spațioase și echipamente adecvate în acest scop.

(46) Statele membre ar trebui să le permită deținuților să petreacă o perioadă rezonabilă de timp în afara celulelor lor pentru a se implica în activități profesionale, educaționale și recreative, după cum este necesar pentru un nivel adecvat de interacțiune umană și socială. Pentru a preveni o încălcare a interdicției torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, statele membre ar trebui să se asigure că orice excepție de la această regulă în contextul regimurilor și măsurilor speciale de securitate, inclusiv încarcerarea solitară, este necesară și proporțională.

Timpul petrecut în afara celulei este fundamental pentru bunăstarea fizică și mentală a deținuților. Toate statele membre garantează deținuților cel puțin o (1) oră de activitate zilnică în aer liber, cu excepția unor condiții excepționale, cum ar fi condițiile meteorologice extreme sau anumite măsuri de securitate. Acest standard este respectat pe scară largă și reflectă o înțelegere comună a importanței exercițiilor fizice și a expunerii la aer proaspăt.

Dincolo de ora obligatorie în aer liber, timpul mediu zilnic în afara celulei variază semnificativ. Deși multe state membre vizează un minimum de trei ore, cifrele reale depind adesea de regimul de detenție, de capacitatea personalului, de clasificarea de securitate și de disponibilitatea activităților structurate. Unele state membre, în special cele cu programe extinse pentru deținuții condamnați, acordă mult mai mult timp în afara celulei. Persoanele aflate în arest preventiv, care nu sunt obligate să lucreze și care pot avea mai puține obligații legate de program, petrec adesea mai mult timp închiși în celule. Câteva state membre raportează perioade medii în afara celulei de una până la două ore pentru anumite categorii de deținuți.

Activitățile aflate la dispoziția deținuților includ, de regulă, munca, formarea profesională, educația formală, programele psihologice și sociale, tratamentul dependențelor, consilierea în materie de datorii, cursurile pentru părinți și sprijinul pentru reintegrare. De asemenea, sunt frecvente activitățile recreative, precum sportul, activitățile artistice, muzica și accesul la biblioteci sau la servicii religioase. Unele sisteme oferă programe mai specializate sau mai orientate către cultură, oferite de voluntari sau ONG-uri, inclusiv ateliere creative, cercuri de discuții sau călătorii de o zi supravegheate pentru deținuții eligibili.

În multe state membre există regimuri speciale de securitate, deși definițiile variază. Astfel de regimuri implică adesea o monitorizare sporită, restricții de deplasare sau măsuri de izolare și pot include plasarea în celule cu nivel ridicat de securitate, percheziții suplimentare, iluminat permanent sau limitarea activităților. Plasarea într-un astfel de regim se bazează, de regulă, pe o evaluare a unor riscuri precum violența, autovătămarea, tentativele de evadare sau apartenența la grupări infracționale. Sunt necesare reexaminări periodice pentru a se asigura că aceste măsuri nu sunt menținute mai mult decât este necesar.

Statisticile privind încarcerarea solitară – definită ca izolare timp de 22 de ore sau mai mult fără contact uman semnificativ – sunt limitate. Puține state membre dispun de sisteme cuprinzătoare de monitorizare, ceea ce îngreunează realizarea unor comparații. Datele disponibile indică faptul că încarcerarea solitară este utilizată, însă este înregistrată în mod neuniform și variază considerabil de la o instituție la alta.

Tendențe generale

Timpul petrecut în afara celulei rămâne unul dintre aspectele cele mai variabile ale condițiilor de detenție. Toate statele membre îndeplinesc cerința de bază de o oră în aer liber zilnic, dar, în general, timpul în afara celulei diferă foarte mult din cauza infrastructurii, a personalului și a disponibilității programelor. Activitățile structurate sunt larg răspândite, dar acordă adesea prioritate deținuților condamnați față de deținuții aflați în arest preventiv. În toate statele membre persistă regimuri speciale de securitate, de obicei cu garanții privind reexaminarea acestora. O tendință constantă este lipsa unor date solide privind încarcerarea solitară, evidențiind provocările actuale în ceea ce privește transparența și monitorizarea.

6. Munca și educația deținuților – necesare pentru a promova reintegrarea lor socială

(47) Statele membre ar trebui să investească în reabilitarea socială a deținuților, ținând seama de nevoile lor individuale. În acest scop, statele membre ar trebui să depună eforturi pentru a le oferi o muncă remunerată de natură utilă. În vederea promovării reintegrării cu succes a deținuților în societate și pe piața muncii, statele membre ar trebui să acorde prioritate muncii care implică formare profesională.

(48) Pentru a ajuta deținuții să se pregătească pentru eliberare și a le facilita reintegrarea în societate, statele membre ar trebui să se asigure că toți deținuții au acces la programe educaționale sigure, favorabile incluziunii și accesibile (inclusiv formare la distanță) care să răspundă nevoilor lor individuale, ținând seama, în același timp, de aspirațiile lor.

Munca și educația sunt recunoscute pe scară largă ca instrumente esențiale pentru reabilitare și reintegrare. Majoritatea statelor membre asigură activități structurate care permit deținuților să dobândească abilități, să mențină rutine zilnice și să dezvolte competențe pentru viața de după eliberare. Cu toate acestea, există diferențe notabile în ceea ce privește ratele de participare, disponibilitatea programelor și utilizarea planificării individualizate.

Multe state membre sprijină deținuții condamnați prin planuri individuale de executare a pedepsei sau de reabilitare. Aceste planuri identifică obiective educaționale, profesionale, psihologice și comportamentale specifice, adaptate nevoilor deținutului. Totuși, nu toate sistemele aplică în mod uniform astfel de planuri de executare a pedepsei. Unele întocmesc planuri de executare numai pentru persoanele care execută pedepse mai lungi (de cel puțin un an) sau pentru cele evaluate ca având nevoie de sprijin specific. Câteva state membre mențin o planificare cuprinzătoare pentru toți deținuții, indiferent de durata pedepsei. Persoanele aflate în arest preventiv beneficiază rareori de planuri complete de reabilitare, dar pot avea în continuare acces la oportunități de educație sau de muncă atunci când cerințele de securitate și constrângerile procedurale permit acest lucru.

Participarea la muncă variază în mod semnificativ. Unele state membre raportează că doar un mic procent de deținuți desfășoară o muncă, în timp ce altele indică rate foarte ridicate de participare în rândul deținuților condamnați. Persoanele aflate în arest preventiv participă mult mai rar, din cauza caracterului voluntar al participării, a prezumției de nevinovăție și a obstacolelor practice legate de anchetele în curs.

Oportunitățile de educație variază de la programe de alfabetizare de bază până la studii universitare la distanță. Multe sisteme permit deținuților să își continue educația formală începută înainte de detenție. Platformele de învățare la distanță sunt utilizate din ce în ce mai mult, în special în sistemele cu o infrastructură TIC bine dezvoltată, deși accesul la instrumentele digitale este adesea strict controlat.

Deținuții sunt, în general, remunerați pentru munca prestată, deși nivelurile de remunerare diferă foarte mult. Unele state membre oferă, de asemenea, stimulente financiare sau nefinanciare pentru finalizarea cursurilor educaționale sau pentru participarea la programe de tratament.

Tendențe generale

Munca și educația sunt disponibile pe scară largă, însă accesul la acestea este inegal. Deținuții condamnați beneficiază cel mai mult de programe structurate și de planificare individuală, în timp ce deținuții aflați în arest preventiv au mai puține oportunități. Ratele de participare variază în mare măsură de la un stat membru la altul, fiind influențate de capacitatea unităților de detenție, de disponibilitatea locurilor de muncă și cadrele juridice aplicabile. Educația devine din ce în ce mai flexibilă datorită opțiunilor de învățare la distanță.

7. Asistența medicală

(49) Statele membre ar trebui să garanteze că deținuții au acces în timp util la asistența medicală, inclusiv psihologică, de care au nevoie pentru a-și menține sănătatea fizică și mentală. În acest scop, statele membre ar trebui să se asigure că asistența medicală din centrele de detenție respectă aceleași standarde ca cele prevăzute de sistemul național de sănătate publică, inclusiv în ceea ce privește tratamentul psihiatric.

(50) Statele membre ar trebui să asigure o supraveghere medicală regulată și ar trebui să încurajeze programele de vaccinare și de depistare medicală, inclusiv pentru bolile transmisibile (HIV, hepatita virală B și C, tuberculoza și bolile cu transmitere sexuală) și bolile netransmisibile (în special screening pentru depistarea cancerului), urmate de diagnosticarea și inițierea tratamentului acolo unde este necesar. Programele de educație în domeniul sănătății pot contribui la îmbunătățirea ratelor de screening și a cunoștințelor în materie de sănătate. În special, statele membre ar trebui să se asigure că se acordă o atenție deosebită tratamentului deținuților cu dependență de droguri, prevenirii și îngrijirii bolilor infecțioase, sănătății mintale și prevenirii sinuciderilor.

(51) Statele membre ar trebui să solicite efectuarea unui examen medical fără întârzieri nejustificate la începutul oricărei perioade privative de libertate și ulterior oricărui transfer.

Toate statele membre efectuează evaluări medicale la primirea în unitatea de detenție, deși momentul efectuării acestora diferă, variind de la examinări realizate imediat, în termen de 24 de ore de la sosire, până la evaluări efectuate în decurs de câteva zile (de regulă, în termen de 3-5 zile lucrătoare).

Majoritatea statelor membre efectuează teste pentru depistarea bolilor transmisibile, precum HIV, hepatita, tuberculoza și infecțiile cu transmitere sexuală, precum și examinări pentru depistarea bolilor netransmisibile, inclusiv screening pentru depistarea cancerului. În unele sisteme, accentul se pune în principal pe bolile transmisibile, reflectând constrângerile legate de resurse sau prioritatea acordată riscurilor pentru sănătatea publică.

Modelele de furnizare a asistenței medicale diferă de la un stat membru la altul. Unele state membre se bazează în mare măsură pe personalul medical din cadrul unității, inclusiv medici generaliști, asistenți medicali, psihologi, psihiatri și medici stomatologi. Altele utilizează modele mixte, care combină serviciile medicale interne cu cele furnizate de specialiști externi. Anumite state membre – în special cele care dispun de unități de detenție mai vechi sau de

dimensiuni reduse – oferă doar asistență medicală de bază în cadrul unității, bazându-se în mare măsură pe spitale sau clinici ambulatorii pentru serviciile medicale specializate, în vederea asigurării asistenței medicale permanente.

Sinuciderea rămâne un motiv de îngrijorare în toate statele membre. Cifrele raportate variază foarte mult, unele jurisdicții confruntându-se cu cifre absolute ridicate din cauza populațiilor mari de deținuți, în timp ce altele raportează rate mai mari în raport cu dimensiunea populației (variind între 0,07 % și 1,19 % din populația penitenciară). Majoritatea sistemelor mențin protocoale pentru prevenirea sinuciderilor, inclusiv instrumente de raportare și investigare, anchete independente și protocoale.

Tratamentul dependențelor este disponibil în toate statele membre. Serviciile includ programe de dezintoxicare sub supraveghere, tratament asistat medicamentos, psihoterapie, sesiuni de grup și programe de reabilitare pe termen lung. Aceste intervenții fac adesea parte din strategii mai ample în domeniul sănătății mintale, având în vedere suprapunerea dintre consumul de substanțe și vulnerabilitățile psihologice.

Tendințe generale

Deși toate statele membre asigură servicii medicale de bază și screening inițial, disponibilitatea asistenței medicale de specialitate variază semnificativ. Prevenirea sinuciderii și tratamentul dependențelor reprezintă priorități în toate statele membre. O tendință comună este utilizarea unor modele mixte de furnizare a asistenței medicale și integrarea furnizorilor externi pentru acordarea de tratament de specialitate.

8. Prevenirea violenței și a relelor tratamente

(52) Statele membre ar trebui să ia toate măsurile rezonabile pentru a le garanta siguranța deținuților și a preveni orice formă de tortură sau de rele tratamente. În special, statele membre ar trebui să ia toate măsurile rezonabile pentru a se asigura că deținuții nu sunt supuși violenței sau relelor tratamente din partea personalului din centrul de detenție și că aceștia sunt tratați cu respect. Statele membre ar trebui, de asemenea, să prevadă obligația personalului din centrul de detenție și a tuturor autorităților competente de a proteja deținuții împotriva violenței sau a relelor tratamente aplicate de alți deținuți.

(53) Statele membre ar trebui să se asigure că îndeplinirea acestei obligații de diligență și orice utilizare a forței de către personalul din centrul de detenție fac obiectul supravegherii.

Prevenirea violenței și asigurarea protecției împotriva relelor tratamente sunt responsabilități esențiale ale sistemelor de detenție. Statele membre raportează abordări diferite în ceea ce privește colectarea datelor, gestionarea riscurilor, formarea personalului și mecanismele de supraveghere, reflectând capacitățile instituționale și culturile de raportare diferite. Deși incidentele soldate cu decese sunt, în general, rare, acte de violență, intimidare și agresiune fără consecințe letale se produc, în grade diferite, în toate statele membre.

În multe jurisdicții, este în continuare dificil să se obțină date fiabile privind incidentele violente. Câteva state membre mențin baze de date centralizate care documentează actele de violență care au ca rezultat vătămări grave sau decese, în timp ce altele se bazează pe raportarea manuală din unitățile de detenție, ceea ce limitează acuratețea și comparabilitatea datelor. Majoritatea statelor membre raportează un număr mic de incidente mortale sau niciun incident mortal în perioada de referință. Statisticile privind actele de violență fără consecințe letale evidențiază o diversitate considerabilă, unele sisteme înregistrând sute sau mii de incidente anual, în timp ce altele raportează doar câteva cazuri.

Măsurile preventive împotriva violenței în rândul deținuților includ, de regulă, o evaluare structurată a riscurilor, protocoale de raportare pentru personalul medical, cartografierea nevoilor de protecție și supravegherea video.

Alte măsuri raportate de unele state membre includ promovarea unui mediu nonviolent, de exemplu prin amenajarea spațiilor interioare și prezența personalului de supraveghere; intensificarea supravegherii și efectuarea periodică a perchezițiilor corporale în cazul deținuților cu risc ridicat; programe destinate să îi ajute pe deținuți să își gestioneze emoțiile și impulsurile, precum cursuri de control al agresivității sau terapie asistată de animale; unități specializate de poliție penitenciară; și organisme multidisciplinare de monitorizare.

Multe sisteme aplică abordări bazate pe securitatea dinamică, care pun accentul pe interacțiunea continuă dintre personal și deținuți pentru a preveni conflictele și a identifica din timp riscurile. Formarea personalului include frecvent tehnici de detensionare a conflictelor, gestionarea comportamentului agresiv și protocoale pentru utilizarea forței.

Aproape toate statele membre au confirmat că personalul medical din penitenciare are obligația de a raporta din oficiu cazurile care indică existența unor rele tratamente către conducerea penitenciarului (de exemplu, superiorul ierarhic sau directorul penitenciarului), către departamentul de poliție competent și/sau către procurorul însărcinat cu supravegherea. Această obligație se aplică indiferent dacă relele tratamente sunt imputabile unui alt deținut sau personalului penitenciarului. Un număr redus de state membre au arătat că, în principiu, personalul medical este obligat să respecte confidențialitatea și, prin urmare, poate divulga informații cu caracter personal numai după obținerea consimțământului. Totuși, chiar și în aceste state membre există excepții, în special atunci când deținutul afectat este minor sau se află într-o situație de vulnerabilitate, când personalul medical a fost martor la incident, când relele tratamente constituie o infracțiune gravă care atrage o pedeapsă de peste un an de închisoare și/sau când există un risc semnificativ pentru viața sau sănătatea deținutului ori a unor terțe persoane. În unele state membre, obligația de confidențialitate poate sau trebuie să fie înlăturată în toate cazurile în care este implicat personalul penitenciarului.

Garanțiile împotriva relelor tratamente comise de personalul penitenciarului sunt similare celor aplicabile în cazul violenței între deținuți, prezentate mai sus.

Alte măsuri împotriva relelor tratamente comise de personal, raportate de unele state membre, includ existența unor compartimente speciale din cadrul administrației penitenciare însărcinate cu monitorizarea eventualelor rele tratamente aplicate deținuților de către personal, obligativitatea purtării de camere video corporale de către personalul care intră în contact cu deținuții, formarea personalului în domeniul drepturilor omului și al prevenirii torturii, instruirea privind vulnerabilitatea, precum și accesul la mecanisme interne și externe de tragere la răspundere și de formulare a plângerilor. În plus, aproape toate statele membre au declarat că dispun de sisteme pentru înregistrarea utilizării forței împotriva deținuților, deși aceste sisteme

diferă ca amploare și grad de sofisticare, variind de la utilizarea înregistrărilor video până la obligarea personalului penitenciarului de a depune un raport la superiorii lor ierarhici și/sau la judecătorul sau procurorul însărcinat cu supravegherea. Majoritatea statelor membre dispun, de asemenea (sau cel puțin), de un sistem informatic centralizat sau de un registru pentru înregistrarea tuturor incidentelor neobișnuite dintre personal și deținuți, inclusiv a cazurilor de utilizare a forței, iar unele aplică proceduri speciale de raportare privind utilizarea armelor, precum armele de foc și bastoanele.

Raportul dintre numărul de membri ai personalului și deținuți variază, de asemenea, considerabil între jurisdicții, de la mai puțin de 0,2 membri ai personalului pentru fiecare deținut la peste 0,8 membri ai personalului pentru fiecare deținut, reflectând diferențele dintre modelele de organizare a personalului, dimensiunea unităților și constrângerile în materie de resurse. Unele sisteme dispun de un raport relativ ridicat între personal și deținuți, care permite o supraveghere mai intensă și aplicarea principiilor securității dinamice, în timp ce altele funcționează cu un număr mai redus de membri ai personalului raportat la populația deținută, ceea ce generează dificultăți în materie de supraveghere și siguranță.

Tendințe generale

La nivelul statelor membre, prevenirea violenței și a relelor tratamente rămâne o prioritate, deși calitatea datelor și capacitatea de monitorizare variază foarte mult. Incidentele soldate cu decese sunt rare, însă actele de violență fără consecințe letale continuă să reprezinte o provocare. Sistemele pun un accent tot mai mare pe strategiile de prevenire, pe formarea personalului și pe securitatea dinamică. Efectivele de personal diferă foarte mult, influențând nivelurile de supraveghere și siguranță.

9. Contactul cu lumea exterioară

(54) Statele membre ar trebui să le permită deținuților să primească vizite din partea familiei și a altor persoane, cum ar fi reprezentanți legali, asistenți sociali și medici. Statele membre ar trebui, de asemenea, să le permită deținuților să corespundă în mod liber cu aceste persoane prin scrisori și, cât mai des posibil, prin telefon sau prin alte forme de comunicare, inclusiv prin mijloace alternative de comunicare pentru persoanele cu handicap.

(55) Statele membre ar trebui să pună la dispoziție centre adecvate pentru ca vizitele de familie să se desfășoare în condiții adaptate copiilor, compatibile cu cerințele de securitate, dar mai puțin traumatizante pentru copii. Astfel de vizite de familie ar trebui să asigure menținerea unui contact regulat și semnificativ între membrii familiei.

(56) Statele membre ar trebui să ia în considerare posibilitatea de a permite comunicarea prin mijloace digitale, cum ar fi apelurile video, pentru a le permite deținuților, printre altele, să mențină contactul cu familiile lor, să candideze pentru un loc de muncă, să urmeze cursuri de formare sau să caute cazare în anticiparea eliberării.

Menținerea legăturilor cu familia, prietenii, reprezentanții legali și sprijinul comunității reprezintă o componentă vitală a unei detenții umane și a reintegrării cu succes. Toate statele membre garantează deținuților dreptul de a menține contactul cu lumea exterioară, deși frecvența, durata și condițiile vizitelor și ale comunicării variază substanțial.

Vizitele familiale în arestul preventiv, de exemplu, sunt permise în fiecare stat. Cu toate acestea, frecvența minimă poate varia de la una sau două vizite pe lună, la una până la trei vizite pe săptămână ori chiar vizite zilnice sau atât de frecvente cât permit capacitățile instituției, în timp ce durata minimă raportată a fiecărei vizite este de 30-60 de minute în majoritatea jurisdicțiilor. În plus, unele state membre tratează vizitele conjugale ca vizitele familiale sau permit o vizită suplimentară, de durată mai mare, în fiecare lună sau trimestru, dacă sunt îndeplinite anumite condiții, în timp ce altele nu prevăd deloc această opțiune. Vizitele cu înnoptare sunt posibile, tot în anumite condiții și cu o frecvență mai redusă (de regulă, o dată sau de două ori la fiecare șase luni), doar în câteva jurisdicții. În schimb, avocații au acces la clienții lor, la cerere, în toate statele membre.

În cea mai mare parte, aceste modalități de efectuare a vizitelor nu se modifică după încheierea procesului. În unele state membre, frecvența vizitelor familiale poate fi redusă, însă durata tinde să crească, în timp ce în altele poate crește și frecvența vizitelor. În sfârșit, un număr mai mare de state membre sunt dispuse să organizeze vizite conjugale și/sau vizite cu înnoptare.

Aproape toate statele membre au confirmat că, atât în arestul preventiv, cât și în detenția ulterioară procesului, există măsuri speciale pentru vizitele copiilor. Totuși, amploarea și scopul acestor măsuri pot varia de la îndeplinirea cerințelor de bază în materie de protecție (în special însoțirea copilului de un adult adecvat) și amenajarea unor spații adaptate copiilor cu jucării etc., care au fost raportate de majoritatea statelor membre; la vizite prelungite sau suplimentare care țin seama de programul școlar; și la activități structurate și programe desfășurate cu sprijinul personalului, menite să promoveze o legătură sănătoasă între părinte și copil și să întrerupă ciclul intergenerațional al dezavantajării și încarcerării.

Lista motivelor pentru limitarea drepturilor de vizitare, fie prin interdicții și restricții, fie prin supraveghere, inclusiv prin mijloace tehnice, poate include preocupări legate de securitate și ordine, precum și măsuri disciplinare pentru încălcarea normelor penitenciare, considerații legate de bunăstarea copilului sau lipsa consimțământului părinților. În plus, protecția (dispusă de instanță) anchetei în faza de arestare preventivă împiedică contactul cu victimele, martorii, membrii grupărilor infracționale etc., iar protejarea (dispusă de instanță) a obiectivului executării pedepsei după condamnare împiedică contactul cu persoane care ar putea să afecteze negativ procesul de reabilitare și reintegrare.

Corespondența și convorbirile telefonice sunt disponibile în toate statele membre, deși apelurile pot fi limitate ca frecvență și durată. De regulă, acestea sunt permise cel puțin o dată pe săptămână, pentru o durată medie de 10-20 de minute, cu condiția ca deținutul să dispună de credit suficient pentru efectuarea apelului. În plus, marea majoritate a statelor membre au instituit sau sunt în curs de a institui posibilitatea efectuării de apeluri video, fie ca măsură complementară vizitelor în persoană, fie ca alternativă la acestea. Aceste apeluri video sunt destinate în special contactului cu familia și cu copiii mici, mai ales în cazul deținuților condamnați, pentru care menținerea acestor relații poate fi mai dificilă. Spre deosebire de apelurile telefonice, apelurile video pot face obiectul unor condiții, cum ar fi aprobarea prealabilă și supravegherea, însă pot avea și o durată mai mare, unele state membre permițând, de exemplu, sesiuni de până la două ore. Pe de altă parte, comunicarea prin e-mail și utilizarea independentă a internetului sunt în mare parte indisponibile. Mai multe state membre au raportat

existența unor excepții pentru scopuri specifice, cum ar fi activități educaționale, muncă sau gestionarea unor chestiuni personale. În aceste cazuri, accesul este acordat, în general, numai pentru anumite site-uri „înscrise pe lista albă” și nu este destinat comunicării personale.

La fel ca în cazul vizitelor, comunicarea cu lumea exterioară poate fi, de asemenea, restricționată sau interzisă. Cu excepția corespondenței oficiale sau privilegiate, scrisorile pot fi deschise, citite și/sau reținute. Convorbirile telefonice pot fi înregistrate, iar numerele care pot fi apelate pot necesita aprobare. Motivele pentru punerea în aplicare a acestor măsuri variază de la un stat membru la altul. Acestea includ preocupări legate de securitate și ordine, îndeosebi în ceea ce privește prevenirea infracțiunilor și/sau a radicalizării (ulterioare), precum și măsuri disciplinare pentru încălcarea regulilor penitenciare. Alte motive includ protecția (dispusă de instanță) a anchetei în faza de arestare preventivă (riscul de influențare a martorilor etc.) și protecția (dispusă de instanță) a victimelor și obiectivul mai larg de detenție ulterioară procesului. Aproape toate statele membre au dorit să sublinieze că fiecare decizie de restricționare sau interdicere a comunicării trebuie să fie individualizată, motivată și temporară, dar majoritatea nu au fost în măsură să specifice un termen. Hotărârile judecătorești pot rămâne în vigoare pe întreaga durată a arestului preventiv, de exemplu, în timp ce măsurile disciplinare au, în mod necesar, o durată mai scurtă. În general, principiile directoare par să fie proporționalitatea și revizuirea periodică.

Tendințe generale

Contactul cu lumea exterioară este asigurat pe scară largă, însă modalitățile de punere în aplicare diferă considerabil. Vizitele familiale și accesul la convorbiri telefonice sunt practici obișnuite, în timp ce apelurile video sunt din ce în ce mai frecvente. Accesul la internet și la e-mail rămâne restricționat. Statele membre acordă o importanță deosebită organizării vizitelor într-un mod adaptat nevoilor copiilor. Tendința generală reflectă un echilibru între menținerea securității și facilitarea unor legături sociale semnificative, tehnologiile moderne contribuind treptat la extinderea posibilităților de comunicare.

10. Asistență juridică

(58) Statele membre ar trebui să se asigure că deținuții au acces efectiv la un avocat.

(59) Statele membre ar trebui să respecte confidențialitatea întâlnirilor și a altor forme de comunicare, inclusiv a corespondenței juridice, dintre deținuți și avocații lor.

(60) Statele membre ar trebui să le acorde deținuților acces la documente referitoare la procedurile lor judiciare sau să le permită să le păstreze în posesia lor.

Toate statele membre au confirmat, mai mult sau mai puțin detaliat, că persoanele aflate în arest preventiv pot avea acces la asistență juridică, în special prin exercitarea dreptului lor de a desemna un avocat al apărării. Multe state membre au clarificat faptul că arestarea preventivă reprezintă o situație în care asistența juridică este obligatorie și că persoanele care nu dispun de resurse financiare suficiente (astfel cum sunt definite de legislația națională) beneficiază de

asistență din partea unui avocat din oficiu. În plus, unele state membre au arătat că personalul și asistenții sociali din penitenciare le oferă persoanelor aflate în arest preventiv informații practice și consiliere cu privire la modul în care pot solicita asistență (liste de avocați, organizații neguvernamentale etc.) și pot contribui la stabilirea contactului inițial. Comunicarea și corespondența cu avocatul apărării beneficiază de confidențialitate în toate statele membre, iar vizitele acestuia nu fac obiectul unor limitări.

După pronunțarea sentinței, deținuții din toate statele membre au dreptul de a solicita asistență juridică pentru a contesta deciziile administrative sau disciplinare și măsurile de securitate și de a depune plângeri cu privire la rele tratamente sau la condițiile precare de detenție, fie pe cale administrativă, fie în instanță sau prin recurgerea la mecanisme internaționale. Majoritatea statelor membre au remarcat din nou disponibilitatea asistenței judiciare, iar un număr mic dintre acestea au raportat că avocații specializați în asistență judiciară sunt prezenți în mod regulat în închisori pentru a oferi consiliere. Măsurile existente într-un număr mare de state membre pentru a facilita dreptul la asistență juridică sunt următoarele:

- posibilitatea unei consultări la distanță (tehnologie VOIP) cu un avocat;
- convorbiri telefonice, schimburi de e-mailuri și corespondență poștală între avocat și deținut;
- accesul deținutului (prin intermediul avocatului) la dosar;
- accesul deținutului la un calculator pentru a face note;
- punerea la dispoziția deținuților care nu sunt reprezentați a unei liste de avocați; și
- permisiunea ca avocatul să își aducă propriul calculator în penitenciar.

Majoritatea statelor membre acordă deținuților acces fizic la dosarele personale și/sau la dosarele cauzelor. Unele state membre oferă, de asemenea, acces digital (prin intermediul unei platforme securizate de vizualizare, al unui dispozitiv USB etc.), în toate cauzele sau în anumite tipuri de cauze.

Tendențe generale

Asistența juridică este garantată în toate statele membre. Apărarea obligatorie în cadrul măsurii arestului preventiv, asistența judiciară și protecția solidă a confidențialității creează garanții solide. Accesul digital la comunicarea juridică este în curs de extindere, dar sfera sa de acoperire variază.

11. Cereri și plângeri

(61) Statele membre ar trebui să se asigure că toți deținuții sunt informați în mod clar cu privire la normele aplicabile în centrul lor specific de detenție.

(62) Statele membre ar trebui să faciliteze accesul efectiv la o procedură care să le permită deținuților să conteste în mod oficial aspecte ale vieții lor în detenție. În special, statele membre ar trebui să se asigure că deținuții pot depune în mod liber cereri și plângeri confidențiale cu privire la tratamentul lor, atât prin mecanisme interne, cât și externe de tratare a plângerilor.

(63) Statele membre ar trebui să se asigure că plângerile deținuților sunt tratate cu promptitudine și cu diligență de către o autoritate sau o instanță independentă competentă să dispună măsuri de remediere, în special măsuri de încetare a oricărei încălcări a dreptului de a nu fi supus torturii sau tratamentelor inumane sau degradante.

Mecanismele eficace de depunere a plângerilor asigură responsabilitatea, transparența și respectarea drepturilor deținuților. Toate jurisdicțiile oferă mecanisme pentru ca deținuții să obțină informații, să formuleze cereri și să depună plângeri cu privire la condiții, tratament sau incidente de procedură.

Toate statele membre au confirmat că, la sosirea în unitatea de detenție, deținuții sunt informați în mod clar cu privire la regulile centrului în care sunt plasați în detenție. În majoritatea statelor membre, acest lucru se realizează verbal – de exemplu, în cadrul interviului de primire cu directorul penitenciarului – și/sau în scris, prin intermediul unor broșuri, ghiduri de referință, afișe ilustrate etc., care sunt înmânate deținuților și/sau afișate în celule și în spațiile comune. Unele state membre au raportat, de asemenea, utilizarea de materiale video informative. Unele state membre s-au remarcă, de asemenea, în eforturile lor de a pune la dispoziție informații esențiale în format electronic, după ce au creat portaluri informatice specifice, cum ar fi intraneturi organizaționale (cu secțiuni privind regulile, drepturile și documentele, dar și actualizări privind activitățile și știrile, conturile personale pentru gestionarea indemnizațiilor etc.), care pot fi accesate fie direct din celula deținutului, fie prin vizitarea unui punct de informare. Indiferent de suportul utilizat, toate statele membre au oferit asigurări că regulile sunt traduse – de către un interpret sau cu ajutorul unui software adecvat – în diferite limbi.

Mecanismele de formulare a plângerilor variază, însă includ, în general, posibilitatea depunerii de plângeri verbale sau scrise direct la personalul penitenciarului, utilizarea unor cutii pentru plângeri anonime, formulare de plângere și proceduri care implică roluri interne specializate, precum ombudsmanul penitenciarului, judecătorul competent să soluționeze plângerile sau procurorul. Unele sisteme utilizează purtători de cuvânt aleși ai deținuților sau „colegi” aflați în detenție pentru a sprijini comunicarea.

Termenele în care deținuții trebuie să primească un răspuns la plângerile lor variază de la un stat membru la altul și depind atât de natura și urgența plângerii, cât și de modul în care aceasta a fost depusă. Majoritatea statelor membre au raportat că plângerile sunt prelucrate și soluționate cât mai rapid posibil, termenele variind de la trei zile până la cel mult două-trei luni.

Procedurile externe de depunere a plângerilor includ, în general, consiliul penitenciarului, șeful serviciului penitenciar și cea mai înaltă autoritate de supraveghere (de regulă, Ministerul Justiției), precum și autorități naționale independente – cum ar fi un comisar pentru penitenciare

sau un ombudsman – și organisme internaționale de supraveghere, în special Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratatelor Inumane sau Degradante (CPT). Majoritatea statelor membre au menționat, de asemenea, posibilitatea unui control jurisdicțional (inclusiv al deciziilor administrative luate ca răspuns la plângerile interne) de către instanțele naționale și internaționale competente. În plus, deținuții sunt întotdeauna liberi să se adreseze poliției și organelor de urmărire penală, precum și avocatului apărării pentru a atrage atenția asupra plângerilor și abaterilor relevante.

Tendințe generale

La nivelul statelor membre, accesul la mecanismele de depunere a plângerilor este cuprinzător, dar variază în ceea ce privește gradul de sofisticare. Digitalizarea contribuie treptat la sporirea transparenței și la reducerea timpului de răspuns. La primirea în unitatea de detenție, deținuților li se furnizează informații, inclusiv în diferite limbi. Supravegherea externă rămâne un mijloc important care completează mecanismele interne de soluționare a plângerilor.

12. Măsuri speciale pentru femei și fete

(64) Statele membre ar trebui să țină seama de nevoile fizice, profesionale, sociale și psihologice specifice ale femeilor și fetelor, precum și de cerințele sanitare și de asistență medicală, atunci când iau decizii care afectează orice aspect al detenției lor.

(65) Statele membre ar trebui să le permită femeilor deținute să nască într-un spital din afara centrului de detenție. În cazul în care un copil se naște totuși în centrul de detenție, statele membre ar trebui să asigure tot sprijinul și toate facilitățile necesare pentru a proteja legătura dintre mamă și copil și a proteja bunăstarea fizică și mentală a acestora, inclusiv asistența medicală prenatală și postnatală adecvată.

(66) Statele membre ar trebui să le permită femeilor deținute care au copii de vârstă mică să țină acești copii în centrul de detenție, în măsura în care acest lucru este compatibil cu interesul superior al copilului. Statele membre ar trebui să asigure condiții speciale de cazare și să ia toate măsurile rezonabile adaptate copiilor pentru a asigura sănătatea și bunăstarea copiilor afectați pe toată durata executării pedepsei.

Femeile aflate în detenție au nevoi specifice legate de asistența medicală, siguranță, responsabilitățile familiale și vulnerabilitatea la abuzuri. Statele membre au adoptat o serie de măsuri pentru a răspunde acestor nevoi, însă nivelul de dezvoltare al acestora variază considerabil.

Statele membre prevăd o repartizare separată, fie în unități separate, fie în secții separate, precum și produse de igienă feminină și unități mamă-copil care le permit femeilor să locuiască împreună cu copiii lor în timpul executării pedepselor sau în așteptarea procesului (a se vedea mai jos). În plus, majoritatea statelor membre au remarcat un angajament general în favoarea unor măsuri de tratament și sprijin adaptate nevoilor femeilor deținute. Acestea pot include asistență medicală fizică și psihică specializată, în special acces la consultații ginecologice de

rutină, servicii prenatale și postnatale, precum și intervenții sociale, psihosociale și psihiatrice pentru femeile care suferă de anxietate sau depresie sau care au fost victime ale violenței sau abuzurilor; activități sportive și recreative „specifice genului”, programe educaționale sau oportunități de muncă și de formare profesională, vizite mai lungi sau suplimentare din partea copiilor; percheziții corporale și/sau supravegherea de către personalul penitenciar feminin; și o utilizare mai strict reglementată a măsurilor disciplinare, în special a încarcerării solitare, pe durata sarcinii și în perioada postnatală.

Toate statele membre au confirmat că deținuților li se permite în mod obișnuit să nască în afara penitenciarului. Cu toate acestea, există diferențe semnificative între statele membre în ceea ce privește numărul absolut al deținuților care au născut în ultimii trei ani, acesta variind de la mai puțin de 10 până la peste 150 de nașteri. Acest lucru indică, la rândul său, abordări destul de diferite în ceea ce privește încarcerarea femeilor însărcinate la nivelul UE.

Vârsta până la care copiilor li se permite să rămână cu mama lor în închisoare este de unu sau trei ani în majoritatea statelor membre, atunci când acest lucru este în interesul superior al copilului. În unele state membre nu există o limită de vârstă strictă, în timp ce în câteva state membre copiii pot rămâne cu mama lor în închisoare până la vârsta de șase ani.

Majoritatea statelor membre au confirmat că dispun de unități mamă-copil și că femeile cu copii sunt cazate în aceste unități.

Tendințe generale

Nevoile femeilor sunt recunoscute din ce în ce mai mult în cadrul sistemelor de detenție, cu îmbunătățiri în ceea ce privește asistența medicală, asigurarea igienei, siguranța și sprijinul familial. Unitățile mamă-copil sunt disponibile pe scară largă, deși structura și limitele de vârstă aplicabile copiilor variază. Politicile sensibile la dimensiunea de gen rămân neuniform dezvoltate, unele jurisdicții oferind servicii cuprinzătoare, în timp ce altele se bazează pe dispoziții mai limitate.

13. Măsuri speciale pentru cetățenii străini

(67) Statele membre ar trebui să se asigure că cetățenii străini și alți deținuți cu nevoi lingvistice speciale au acces rezonabil la servicii profesionale de interpretare și traducere a materialelor scrise într-o limbă pe care o înțeleg.

(68) Statele membre ar trebui să se asigure că cetățenii străini sunt informați, fără întârzieri nejustificate, cu privire la dreptul lor de a solicita contactarea serviciului diplomatic sau consular al țării lor de cetățenie și că li se pun la dispoziție modalități rezonabile pentru a comunica cu aceste servicii.

(69) Statele membre ar trebui să se asigure că deținuților le sunt furnizate informații cu privire la asistența juridică.

(70) Statele membre ar trebui să se asigure că cetățenii străini sunt informați cu privire la posibilitatea de a solicita ca executarea pedepsei sau a măsurilor de supraveghere judiciară premergătoare procesului să fie transferate în țara lor de cetățenie sau de reședință permanentă, precum cea prevăzută de Decizia-cadru 2008/909/JAI și de Decizia-cadru 2009/829/JAI.

Resortisanții străini reprezintă o proporție semnificativă a populației deținute în multe jurisdicții, iar sistemele de detenție și-au adaptat procedurile pentru a aborda barierele lingvistice, juridice și sociale cu care se pot confrunta acești deținuți. Toate statele membre raportează măsuri specializate menite să asigure faptul că resortisanții străini își pot înțelege și exercita drepturile, pot menține comunicarea cu consulatele lor și pot avea acces la sprijin pentru reintegrare.

Pe lângă traducerea și interpretarea informațiilor, cum ar fi regulile centrului, multe state membre au raportat măsuri suplimentare de sprijinire a resortisanților străini aflați în detenție. Aceste măsuri includ, în special, accesul la cursuri de limbi străine relevante, investiții în activități, programe sau personal specializat pentru promovarea integrării și dezvoltarea competențelor interculturale, facilitarea convorbirilor telefonice sau a apelurilor video internaționale pentru menținerea legăturilor de familie, cazarea împreună cu deținuți având aceeași naționalitate și/sau aceeași limbă, precum și asistență în materie de imigrație. Diferitele tipuri de servicii de interpretare utilizate de statele membre includ interpreți interni sau externi (în persoană), interpretare audio/video, instrumente de traducere electronică, membri ai personalului care cunosc mai multe limbi sau sprijin acordat de deținuți care vorbesc aceeași limbă.

Toate statele membre au confirmat că, în cadrul și în domeniul de aplicare al acordurilor internaționale, resortisanții străini au dreptul de a-și informa reprezentanța diplomatică sau consulară cu privire la detenția lor și că corespondența, apelurile telefonice sau video și vizitele pot avea loc în mod confidențial și fără restricții nejustificate. De asemenea, toate statele membre au confirmat că resortisanții străini pot avea acces la asistență juridică și la asistență judiciară în aceleași condiții ca și propriii cetățeni.

Aproape toate statele membre au raportat că resortisanții străini sunt informați în mod proactiv cu privire la posibilitatea de a solicita ca executarea pedepsei sau a măsurii de supraveghere judiciară premergătoare procesului să fie transferată în țara lor de cetățenie sau de reședință

permanentă în temeiul Deciziilor-cadru 2008/909/JAI și 2009/829/JAI. În unele state membre, aceste informații sunt furnizate de personalul penitenciarului în cadrul procedurii de primire, oral și/sau în scris și într-o limbă pe care deținutul să o poată înțelege. În alte state membre, ele sunt incluse în broșurile informative distribuite tuturor deținuților la sosire. Cu toate acestea, mai multe state membre au precizat că asistența judiciară națională este – cel puțin în unele cazuri – disponibilă pentru solicitarea unui astfel de transfer.

Tendințe generale

Cetățenii străini beneficiază pe scară largă de sprijin procedural, în special în ceea ce privește accesul la servicii de traducere și interpretare și comunicarea cu autoritățile consulare. Măsurile educaționale și de integrare sunt frecvente, deși disponibilitatea lor variază, iar asistența pentru transferurile pedepselor privative de libertate sau ale măsurilor de supraveghere este mai inegală.

14. Măsuri speciale pentru copii și tineri adulți

(71) Statele membre ar trebui să se asigure că interesul superior al copilului este considerat primordial în toate aspectele legate de detenția sa și că drepturile și nevoile sale specifice sunt luate în considerare atunci când se iau decizii care afectează orice aspect al detenției sale.

(72) Pentru copii, statele membre ar trebui să instituie un regim de detenție adecvat și multidisciplinar, care să le asigure și să le protejeze sănătatea și dezvoltarea fizică, mentală și emoțională, dreptul la educație și formare, exercitarea efectivă și periodică a dreptului la viața de familie și accesul la programe care încurajează reintegrarea în societate.

(73) Orice utilizare a măsurilor disciplinare, inclusiv încarcerarea solitară, utilizarea restricțiilor sau utilizarea forței ar trebui să facă obiectul unor considerații stricte privind necesitatea și proporționalitatea.

(74) După caz, statele membre sunt încurajate să aplice regimul de detenție a minorilor în cazul delincvenților tineri cu vârsta sub 21 de ani.

Copiii și tinerii adulți aflați în detenție necesită garanții specifice, având în vedere nevoile lor de dezvoltare, vulnerabilitatea sporită și potențialul mai mare de reintegrare. Statele membre prevăd o gamă largă de măsuri de protecție care reglementează separarea deținuților, educația, practicile disciplinare și sprijinul psihologic.

Pe lângă cazarea separată, majoritatea statelor membre au raportat că regimul de detenție aplicabil copiilor cu vârsta sub 18 ani și, după caz, tinerilor adulți cu vârste cuprinse între 18 și 21 de ani se bazează pe obiective educaționale nepunitive și pe sprijinul social și psihologic necesar pentru a promova un sentiment de responsabilitate civică și de apartenență la

comunitate. Pe lângă finalizarea învățământului obligatoriu, formarea profesională și activitățile sportive și recreative adecvate, exemple concrete de astfel de măsuri includ condiții de viață în regim deschis sau semideschis; o supraveghere sporită din partea personalului multidisciplinar special instruit și accesul la acesta; contacte frecvente și strânse cu familia – inclusiv în timpul vizitelor la domiciliu și al sesiunilor de terapie familială – și participarea la comunitatea locală; precum și formarea competențelor personale, emoționale și sociale, de exemplu, pentru a contribui la promovarea unor obiceiuri alimentare și de igienă sănătoase, la controlul agresivității și al comportamentului violent, la prevenirea dependențelor și la consolidarea încrederii sociale.

Majoritatea statelor membre au confirmat, în general, că încarcerarea solitară este aplicată ca măsură disciplinară pentru persoanele aflate în arest preventiv și pentru cele condamnate cu vârsta sub 18 ani. Totuși, acestea au precizat că este vorba despre o măsură de ultimă instanță, aplicată numai în cazul unor abateri grave și/sau repetate, astfel cum sunt prevăzute în regulamentele penitenciare. Astfel de abateri includ evadarea, contrabanda cu droguri sau cu alte articole interzise în incintă, amenințările și agresiunile împotriva personalului sau a altor deținuți, simularea unei boli cu scopul de a fi transportat în afara penitenciarului, participarea la acte de nesupunere colectivă etc. Unele state membre utilizează încarcerarea solitară și din motive de protecție, în cazuri de suspiciune de autovătămare sau risc de suicid, din motive de sănătate ori atunci când este necesară protejarea altor deținuți vulnerabili. În principiu, deși timpul petrecut în cadrul măsurii de încarcerare solitară va trebui să fie proporțional cu motivul pentru care a fost impusă, durata maximă poate varia semnificativ, de la 3 la 21 de zile. În majoritatea statelor membre, aceasta variază între 5 și 10 zile, în timp ce un stat membru limitează măsura la patru ore pe zi în cel mult cinci zile consecutive, iar un alt stat membru o aplică, de obicei, numai în timpul destinat activităților recreative, astfel încât să nu afecteze activitățile școlare. În cele din urmă, deși puține state membre au specificat de fapt frecvența cu care sunt reexamineate deciziile de încarcerare solitară, multe state membre au remarcat importanța supravegherii medicale și psihologice.

Pe lângă încarcerarea solitară sau în locul acesteia, mai multe state membre au confirmat, de asemenea, disponibilitatea altor măsuri disciplinare mai puțin invazive pentru copiii cu vârsta sub 18 ani. Printre cele mai frecvente se numără avertismentele și muștrările, supravegherea sporită, confiscarea sau reținerea anumitor obiecte, restricționarea utilizării banilor de buzunar și a cumpărăturilor în magazinul penitenciarului, restricționarea accesului la activitățile recreative (comune) și la evenimentele culturale, retragerea dispozitivelor dreptul la muncă audiovizuale (cum ar fi televizorul personal), reducerea numărului sau a duratei vizitelor și a convorbirilor telefonice, suspendarea dreptului la muncă și interzicerea primirii de colete. Toate aceste măsuri sunt temporare, durează de la câteva zile la câteva luni și trebuie să fie proporționale cu abaterea disciplinară comisă. Astfel, lipsa de respect față de personal sau neîndeplinirea obligației de a curăța celula justifică, de exemplu, o reacție mai puțin severă decât furtul sau traficul de stupefiante. Unele state membre au subliniat importanța utilizării măsurilor disciplinare numai în cazul în care intervențiile reparatorii sau cu caracter educativ s-au dovedit ineficiente.

Tendințe generale

În toate statele membre, protecția copiilor și a tinerilor adulți reprezintă o prioritate majoră. Separarea acestora de deținuții adulți, participarea obligatorie la educație și acordarea unui sprijin psihologic extins sunt măsuri aplicate pe scară largă. Limitările privind încarcerarea

solitară și accentul pus pe contactul cu familia oferă garanții coerente. Abordările pentru adulții tineri (18-21 de ani) variază mai mult, deși tot mai multe sisteme recunosc nevoile specifice asociate etapei lor de dezvoltare.

15. Măsuri speciale pentru persoanele cu handicap sau cu afecțiuni medicale

grave

(75) Statele membre ar trebui să se asigure că persoanele cu handicap sau alte persoane cu afecțiuni medicale grave beneficiază de o îngrijire adecvată, comparabilă cu cea oferită de sistemul național de sănătate publică, care să răspundă nevoilor lor specifice. În special, statele membre ar trebui să se asigure că persoanele diagnosticate cu afecțiuni medicale legate de sănătatea mintală beneficiază de îngrijire profesională specializată, dacă este necesar, în instituții specializate sau în secții specializate ale centrului de detenție sub supraveghere medicală și că, dacă este necesar, deținuților care urmează să fie eliberați li se asigură continuitatea îngrijirilor medicale.

(76) Statele membre ar trebui să acorde o atenție deosebită satisfacerii nevoilor deținuților cu handicap sau cu afecțiuni medicale grave și asigurării accesibilității acestora în ceea ce privește condițiile materiale de detenție și regimurile de detenție. Aceasta ar trebui să includă propunerea de activități adecvate pentru astfel de deținuți.

Persoanele cu handicap sau cu afecțiuni medicale grave se confruntă cu obstacole în detenție, iar statele membre au elaborat diverse măsuri pentru a identifica, a răspunde și a veni în sprijinul nevoilor lor. Statele membre furnizează informații generale cu privire la asigurarea de servicii de sănătate fizică și mintală și instituie programe pentru gestionarea dependenței de substanțe și a simptomelor de sevraj. Pe lângă aceste măsuri, cele mai frecvent menționate măsuri luate de statele membre pentru a adapta condițiile de detenție la nevoile deținuților cu handicap sau cu afecțiuni medicale grave (aflați în faza de urmărire penală și condamnați) sunt legate de accesibilitatea celulelor și a secțiilor, precum și de zonele comune pentru deținuții cu handicap fizic și cei în vârstă. Aceste măsuri pot include amenajarea unor toalete adaptate în celule și a unor scaune pentru duș, montarea de bare de sprijin și utilizarea unor paturi reglabile, precum și instalarea de rampe, lifturi și coridoare mai largi (inclusiv în spațiile destinate vizitelor). Unele state membre au menționat, de asemenea, furnizarea de dispozitive de asistare, cum ar fi cârje și scaune cu roțile – deși se presupune că acest lucru este considerat asistență medicală esențială în toate jurisdicțiile – în timp ce altele au arătat că deținuții pot beneficia de asistență specială pentru desfășurarea activităților cotidiene. Pe de altă parte, doar unele state membre au menționat activități și tratamente special adaptate, cum ar fi programe sportive, oportunități de muncă etc. În sfârșit, mai mult de o treime dintre statele membre au raportat existența unor secții specializate pentru sănătate mintală și/sau tratarea dependenței de droguri.

Tendențe generale

La nivelul statelor membre, recunoașterea nevoilor legate de handicap este în creștere, dar punerea în aplicare variază în continuare. Adaptările includ ajustări structurale și, în unele

cazuri, furnizarea de dispozitive de asistare sau de sprijin individual pentru a-i ajuta pe deținuți să își gestioneze viața de zi cu zi. Măsurile mai specializate, precum activități adaptate sau existența unor secții dedicate sănătății mintale și tratării dependenței de droguri, sunt mai puțin răspândite.

16. Măsuri speciale pentru persoanele cu nevoi speciale/vulnerabilități

(77) Statele membre ar trebui să se asigure că plasarea în detenție nu agravează și mai mult marginalizarea persoanelor din cauza orientării lor sexuale, a originii lor rasiale sau etnice sau a convingerilor lor religioase sau pe baza oricărui alt motiv.

(78) Statele membre ar trebui să ia toate măsurile rezonabile pentru a preveni orice violență sau alte rele tratamente, cum ar fi abuzul fizic, mental sau sexual, împotriva persoanelor din cauza orientării lor sexuale, a originii rasiale sau etnice, a convingerilor religioase sau pe baza oricărui alt motiv, comise de personalul din centrul de detenție sau de alți deținuți. Statele membre ar trebui să se asigure că se aplică măsuri speciale de protecție în cazul în care există riscul unor astfel de violențe sau rele tratamente.

Sistemele de detenție găzduiesc o gamă largă de deținuți vulnerabili, inclusiv persoane în vârstă, persoane cu afecțiuni psihice, persoane cu risc de suicid, deținuți LGBTIQ și persoane care necesită tratament pentru dependența de substanțe.

Aproape toate statele membre au confirmat că adoptă măsuri pentru a asigura siguranța deținuților cu nevoi speciale și vulnerabilități, fie prin politici generale de combatere a discriminării și formarea personalului, clasificarea vulnerabilităților și aplicarea unor măsuri de protecție, planuri individuale de îngrijire și reintegrare, activități favorabile incluziunii și acțiuni de sensibilizare adresate întregii populații de deținuți, fie prin aplicarea strictă a obligațiilor interne de raportare. Întrebate în mod specific cu privire la protecția deținuților LGBTIQ+, un număr redus de state membre au raportat orientări practice care abordează probleme specifice, precum accesul la servicii medicale adecvate, organizarea spațiilor pentru îmbăiere, utilizarea pronumelor, protecția vieții private și a datelor cu caracter personal, efectuarea perchezițiilor corporale, prevenirea violenței și a actelor de hărțuire etc. Cu toate acestea, aproape toate statele membre au identificat repartizarea deținuților transgen drept principalul aspect de care se ocupă. Abordările adoptate variază de la repartizarea în funcție de genul înregistrat oficial, la decizii luate de la caz la caz (ținând seama de dorințele persoanei, de considerente de securitate și de evaluările experților) sau la cazarea în secții speciale ori în celule individuale.

În general, statele membre au confirmat că tratamentul hormonal poate fi inițiat sau continuat în închisoare.

Tendințe generale

Gestionarea vulnerabilităților este, în general, integrată în funcționarea sistemelor de detenție. Aproape toate statele membre au raportat existența unor măsuri destinate protejării deținuților cu nevoi speciale și vulnerabilități, inclusiv politici de combatere a discriminării, programe de

formare a personalului, evaluări ale vulnerabilităților și planuri individuale de îngrijire sau de repartizare.

17. Inspecțiile și controlul

(79) Statele membre ar trebui să faciliteze efectuarea de inspecții periodice de către o autoritate independentă pentru a evalua dacă centrele de detenție sunt administrate în conformitate cu cerințele dreptului național și internațional. În special, statele membre ar trebui să acorde acces neîngrădit Comitetului pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante și rețelei mecanismelor naționale de prevenire.

(80) Statele membre ar trebui să le permită parlamentarilor naționali să aibă acces la centrele de detenție și sunt încurajate să acorde un acces similar deputaților din Parlamentul European.

(81) Statele membre ar trebui, de asemenea, să ia în considerare organizarea de vizite periodice la centrele de detenție și la alte locuri de detenție pentru judecători, procurori și avocați ai apărării, ca parte a formării lor judiciare.

Mecanismele solide de inspecție și monitorizare reprezintă un element esențial pentru asigurarea transparenței, a răspunderii și pentru prevenirea relelor tratamente.

Multe state membre aplică un cadru tripartit de controale, care combină mecanisme interne și externe, precum și mecanisme naționale și internaționale. Acest sistem include, în mod obișnuit: (i) judecători, procurori și/sau inspectoratul administrației naționale a penitenciarelor; (ii) Ministerul Justiției, în calitate de cea mai înaltă autoritate de supraveghere, un ombudsman și/sau agenții și comisari specializați însărcinați cu auditarea penitenciarelor și protejarea drepturilor deținuților și (iii) membri ai parlamentului național și ai CPT.

Ca regulă generală, cu cât un organism de supraveghere este mai independent de administrația națională a penitenciarelor, cu atât este mai probabil ca constatările sale să fie sau să poată fi făcute publice. Aproape toate statele membre au raportat că nu există restricții privind accesul la unități și la documente, în special pentru organismele care acționează în calitate de mecanisme naționale de prevenire. Unele state membre au precizat că informațiile sensibile trebuie tratate în mod confidențial sau că accesul la acestea poate fi restricționat din motive de securitate națională, din cauza unor anchete în curs, a secretului medical etc. și că accesul în centrele de detenție poate fi și el limitat temporar, în special atunci când nu poate fi garantată siguranța vizitatorilor.

Întrebate dacă există sisteme de monitorizare a respectării asigurărilor oferite altor state membre în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare (MEA), numeroase state membre au făcut trimitere la mecanismele generale de monitorizare a condițiilor de detenție, iar unele au declarat că această responsabilitate revine instanțelor, parchetelor sau Ministerului Justiției etc. Un singur stat membru a raportat existența unui sistem sofisticat de verificare în timp real în cadrul penitenciarelor sale, care monitorizează respectarea asigurărilor furnizate și emite alerte automate în cazul nerespectării acestora. Totodată, acest sistem verifică în mod activ dacă

au fost oferite asigurări pentru noii deținuți și utilizează celule specifice pentru a evita neconformitatea.

Tendințe generale

Cadrele de inspecție și monitorizare sunt cuprinzătoare în toate jurisdicțiile, însă modul lor de punere în aplicare diferă. Supravegherea independentă este instituționalizată pe scară largă, iar organismele externe joacă un rol activ în evaluarea condițiilor de detenție. Eficacitatea mecanismelor de raportare și de urmărire variază.

18. Măsuri specifice de combatere a radicalizării în închisori

(82) Statele membre sunt încurajate să efectueze o evaluare inițială a riscurilor pentru a stabili regimul adecvat de detenție aplicabil deținuților suspectați sau condamnați pentru infracțiuni teroriste și extremiste violente.

(83) Pe baza acestei evaluări a riscurilor, acești deținuți pot fi plasați într-o aripă separată destinată teroriștilor sau pot fi dispersați în rândul populației penitenciare generale. În acest din urmă caz, statele membre ar trebui să împiedice astfel de persoane să intre în contact direct cu deținuții aflați în situații de vulnerabilitate deosebită în detenție.

(84) Statele membre ar trebui să se asigure că administrația penitenciarelor efectuează în mod regulat evaluări suplimentare ale riscurilor (la începutul detenției, în timpul detenției și înainte de eliberarea deținuților suspectați sau condamnați pentru infracțiuni teroriste și extremiste violente).

(85) Statele membre sunt încurajate să pună la dispoziție cursuri de formare generală de sensibilizare pentru întregul personal și cursuri de formare pentru personalul specializat, pentru a recunoaște semnele radicalizării într-un stadiu incipient. Statele membre ar trebui, de asemenea, să ia în considerare punerea la dispoziție a unui număr adecvat de clerici bine pregătiți care să fie alocați centrului de detenție, reprezentând o varietate de religii.

(86) Statele membre ar trebui să pună în aplicare în închisori măsuri care să prevadă programe de reabilitare, deradicalizare și dezangajare, în vederea pregătirii eliberării, precum și programe pentru perioada de după eliberare, prin care să se promoveze reintegrarea deținuților condamnați pentru infracțiuni teroriste și extremiste violente.

Prevenirea radicalizării și sprijinirea deradicalizării reprezintă priorități-cheie în sistemele de detenție. Statele membre utilizează o varietate de strategii care combină evaluarea riscurilor, intervențiile specializate, formarea personalului și cooperarea interinstituțională.

Majoritatea statelor membre au raportat că au instituit cel puțin unele, iar adesea mai multe măsuri specifice pentru combaterea radicalizării în penitenciare. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că nu toate statele membre au pus în aplicare aceleași măsuri în același mod.

Un exemplu, menționat frecvent, este faptul că instrumentele de evaluare a riscurilor sunt utilizate pe scară largă pentru a identifica persoanele expuse riscului de radicalizare sau care manifestă ideologii extremiste.

Unele jurisdicții dispun de unități sau secții specializate destinate persoanelor evaluate ca prezentând riscuri de radicalizare. Alte sisteme evită segregarea fizică pentru a preveni formarea de rețele extremiste, alegând, în schimb, să integreze deținuții în populația generală din penitenciare.

Programele de deradicalizare și de renunțare la extremism sunt, de asemenea, disponibile pe scară largă în statele membre, la fel ca și cooperarea multiinstituțională cu serviciile naționale de securitate, cu autoritățile de poliție, serviciile de probațiune și organizațiile comunitare, pentru a monitoriza persoanele înainte și după eliberare.

Formarea personalului variază de la dezvoltarea profesională „de bază”, continuă și progresivă la programe ample menite să transmită cunoștințe și competențe solide și actualizate privind evaluarea radicalizării, prevenirea acestora și strategiile de intervenție.

Tendințe generale

În toate statele membre, strategiile de prevenire a radicalizării, cum ar fi evaluarea riscurilor, intervențiile specializate și cooperarea multidisciplinară, sunt larg răspândite. Unele state membre se bazează pe segregare, în timp ce altele acordă prioritate integrării cu populația generală din penitenciare. În pofida unor diferențe în ceea ce privește nivelul de formare a personalului, coordonarea interinstituțională este, în general, bine dezvoltată.

Concluzii, bune practici și calea de urmat

Concluzii generale

Evaluarea comparativă a arestării preventive și a condițiilor materiale de detenție demonstrează că statele membre au instituit un cadru juridic care reflectă în linii mari standardele europene și internaționale. Cu toate acestea, în ambele domenii există un decalaj recurent între legislație și practică.

În domeniul arestării preventive, majoritatea sistemelor consacră principiul conform căruia privarea de libertate înainte de proces trebuie să fie excepțională și să facă obiectul unor teste de necesitate și proporționalitate. Este disponibil un catalog amplu de măsuri alternative, însă aceste măsuri rămân insuficient utilizate. În pofida recunoașterii oficiale a obligațiilor de raportare, a cautiunii, a monitorizării electronice și a restricțiilor de ședere, instanțele recurg adesea la măsuri privative de libertate. Obstacole precum lipsa de încredere, deficitul de resurse și constrângerile tehnice reduc eficacitatea măsurilor alternative, în timp ce instrumentele transfrontaliere, cum ar fi ordinul european de supraveghere judiciară, rămân în mod deosebit insuficient utilizate. Cerința privind suspiciunea rezonabilă este o garanție consecventă, dar definiția și pragul acesteia variază, ceea ce duce la diferențe în materie de protecție între jurisdicții.

Instanțele sunt, de regulă, obligate să motiveze deciziile de arestare preventivă, dar calitatea acestei motivări este inegală și, în unele cazuri, rămâne generică sau bazată pe formule standardizate. Reexaminările periodice sunt, de asemenea, prevăzute în mod obișnuit de lege, însă eficacitatea lor nu este întotdeauna garantată, existând riscul ca acestea să devină simple formalități. Dreptul de a fi audiat înainte de arestarea preventivă este aproape universal recunoscut, dar accesul la dosarele cauzelor și protecția confidențialității – în special în cadrul audierilor prin videoconferință – rămân motive de îngrijorare. Căile de atac și posibilitățile de contestare sunt disponibile, însă termenele, claritatea normelor și eficacitatea lor practică diferă foarte mult. În multe state membre sunt prevăzute durate maxime ale arestării preventive, însă prelungirea detenției continuă să reprezinte o problemă recurentă în cauzele complexe. Deducerea perioadei petrecute în arest preventiv din pedeapsa definitivă constituie o garanție aproape universală, însă normele privind acordarea de despăgubiri în cazul achitării rămân inegale. În pofida transpunerii deciziei-cadru privind ordinul european de supraveghere judiciară în toate statele membre, aplicarea sa practică rămâne extrem de limitată. Ca urmare, suspectii străini rămân adesea în arest preventiv chiar și în cazurile în care ar putea fi dispusă o măsură de supraveghere echivalentă în statul lor membru de origine.

În ceea ce privește condițiile materiale de detenție, standardele minime sunt consacrate pe scară largă, îndeosebi în ceea ce privește spațiul personal și accesul la dotările de bază. Cu toate acestea, supraaglomerarea continuă să afecteze respectarea acestor standarde, astfel încât numeroși deținuți sunt cazați în condiții care se situează sub nivelurile de referință internaționale. Politicile de repartizare vizează, în general, separarea deținuților în funcție de statutul juridic, de gen și vârstă, însă constrângerile legate de capacitate împiedică aplicarea strictă a acestor principii. Standardele privind igiena și condițiile sanitare sunt garantate, însă respectarea vieții private, accesul la apă caldă și combaterea dăunătorilor rămân aspecte

deficitare. Alimentația este, în linii mari, asigurată, dar disparitățile bugetare conduc la o calitate inegală a hranei între unitățile de detenție.

Timpul petrecut în afara celulelor și activitatea zilnică în aer liber sunt garantate, dar practica reală variază considerabil. Sunt disponibile oportunități pentru activități semnificative, cum ar fi munca, educația și formarea profesională, dar acestea sunt puse în aplicare în mod inegal, în special pentru persoanele aflate în arest preventiv. Furnizarea de asistență medicală este garantată pe scară largă, dar persistă lacune în ceea ce privește sprijinul pentru sănătatea mintală, prevenirea sinuciderilor și tratamentul dependențelor. Există protocoale, însă sinuciderile și automutilarea rămân probleme presante. Se depun eforturi pentru a preveni violența și relele tratamente, inclusiv supravegherea și formarea personalului, dar colectarea și raportarea inconsecventă a datelor slăbesc supravegherea.

Dreptul de a avea contact cu lumea exterioară și dreptul la asistență juridică sunt consacrate ferm. Vizitele familiale, corespondența și drepturile la apărare juridică sunt, în general, respectate, iar inovațiile precum apelurile video și modalitățile de vizitare adaptate copiilor câștigă teren. Cu toate acestea, oportunitățile de comunicare digitală rămân limitate, în special pentru resortisanții străini. Mecanismele de tratare a plângerilor sunt bine dezvoltate și completate de organisme independente de monitorizare, dar capacitatea de reacție, frecvența inspecțiilor și acțiunile întreprinse ca urmare a recomandărilor diferă foarte mult.

Garanțiile speciale pentru grupurile vulnerabile – cum ar fi femeile, copiii, resortisanții străini, persoanele cu handicap și alte persoane cu nevoi specifice – sunt recunoscute pe scară largă. Printre acestea se numără asistența medicală sensibilă la dimensiunea de gen, programe educaționale destinate minorilor, servicii de interpretare și infrastructură accesibilă. Cu toate acestea, dotările învechite, supraaglomerarea și alocarea inegală a resurselor limitează punerea consecventă în aplicare a acestor măsuri. În unele state membre există secții și programe adaptată, însă acestea sunt departe de a fi disponibile în mod generalizat.

Luate împreună, aceste constatări arată că majoritatea statelor membre au elaborat un cadru juridic destul de solid atât pentru drepturile procedurale în arestul preventiv, cât și pentru condițiile materiale de detenție. Cu toate acestea, lacunele persistente în punerea în aplicare practică continuă să submineze aceste standarde. Problemele recurente legate de supraaglomerare, utilizarea insuficientă a alternativelor la detenție, deficiențele în materie de infrastructură și protecția inegală a grupurilor vulnerabile evidențiază necesitatea unor eforturi suplimentare pentru a garanta respectarea deplină a drepturilor în practică.

Bune practici

În pofida diferențelor semnificative în ceea ce privește infrastructura, resursele și tradițiile juridice, multe jurisdicții au dezvoltat **bune practici** care consolidează garanțiile procedurale aplicabile arestării preventive și îmbunătățesc condițiile de detenție. Aceste practici pot sprijini, de asemenea, reabilitarea socială a deținuților și pot servi drept exemple pentru o punere în aplicare mai amplă.

În ceea ce privește **drepturile procedurale în materia arestării preventive**, pot fi identificate următoarele bune practici.

- Un număr de state membre au adoptat cerințe legale detaliate care obligă judecătorii să furnizeze o motivare explicită și personalizată atunci când dispun sau prelungesc detenția. Aceasta presupune o analiză a factorilor de risc, evaluări ale proporționalității și detalierea explicită a motivelor pentru care alternativele la arestarea preventivă (precum supravegherea, obligația de prezentare periodică sau monitorizarea electronică) nu sunt considerate adecvate. O astfel de obligație de a furniza o motivare individualizată sporește transparența și creează garanții mai solide împotriva recurgerii excesive sau arbitrare la arestarea preventivă.
- Printre cele mai bune practici se numără utilizarea unor perioade scurte de detenție, care nu pot fi reînnoite și care necesită un control jurisdicțional frecvent. Audierile organizate din oficiu împiedică prelungirea detenției în lipsa unui control judiciar și asigură reevaluarea continuă a evoluției cauzei, a riscurilor și a proporționalității măsurii. În unele sisteme, detenția prelungită trebuie să fie autorizată de instanțele superioare, ceea ce oferă un nivel suplimentar de control.
- Sistemele digitale avansate care urmăresc termenele procedurale, termenele de detenție și reexaminările programate contribuie la prevenirea prelungirii ilegale a arestării preventive. Alerte automate către judecători și procurori sprijină luarea de măsuri în timp util și reduc erorile administrative. Aceste sisteme sunt deosebit de eficace în jurisdicțiile cu un volum ridicat de cauze.
- Unele state membre se asigură că avocații apărării sunt numiți automat (și nu doar la cererea persoanei interesate), indiferent de mijloacele financiare ale suspectului sau inculpatului, de îndată ce persoana respectivă este privată de libertate. Aceasta garantează accesul rapid al persoanei aflate în detenție la asistență juridică pe tot parcursul arestării preventive, de exemplu prin participarea avocatului apărării la actele de urmărire penală efectuate într-un stadiu incipient și prin asigurarea unei reprezentări efective la audierile privind arestarea preventivă.
- Statele membre cu un sistem mai centralizat pentru emiterea și executarea ordinelor europene de supraveghere judiciară utilizează acest instrument mai frecvent. O abordare mai centralizată le permite să creeze rețele și expertiză cu privire la modalitățile de monitorizare a măsurilor de supraveghere judiciară, ca alternativă la arestarea preventivă în alte state membre.

În ceea ce privește **condițiile materiale de detenție**, pot fi identificate următoarele bune practici.

- Unele state membre au introdus sisteme informatice care urmăresc nivelurile de ocupare și împiedică în mod automat depășirea capacității unităților de detenție. Aceste instrumente sprijină repartizarea echitabilă a deținuților între diferitele unități și facilitează respectarea cerințelor minime privind spațiul personal. Monitorizarea în timp real ajută, de asemenea, administrațiile penitenciare să planifice transferurile pentru a evita supraaglomerarea.
- Penitenciarele mai noi, proiectate astfel încât să beneficieze de mai multă lumină naturală, o ventilație îmbunătățită și sisteme moderne de control al mediului, reprezintă bune practici în dezvoltarea infrastructurii. Astfel de centre includ adesea sisteme eficiente din punct de vedere energetic, spații de cazare cu o singură celulă și o mai bună accesibilitate pentru deținuții cu handicap.
- Mai multe state membre oferă personalului programe de formare privind aplicarea conceptului de securitate dinamică, care pune accentul pe comunicare, consolidarea încrederii, prevenirea conflictelor și interacțiunea zilnică cu deținuții. Această abordare

reduce dependența de utilizarea mijloacelor de constrângere fizică și îmbunătățește siguranța generală. Modulele de formare specializată privind sănătatea mintală, comunicarea interculturală și îngrijirea centrată pe traumă consolidează și mai mult capacitatea personalului.

- Unele state membre efectuează, imediat după primirea în penitenciar, evaluări medicale multidisciplinare, care includ examinări psihologice, evaluarea dependențelor și testarea pentru depistarea bolilor infecțioase. Identificarea timpurie a vulnerabilităților permite intervenții rapide și reduce riscul agravării stării de sănătate.
- Unitățile specializate de sănătate mintală formate din psihiatri, psihologi și asistenți medicali specializați reprezintă o bună practică. Aceste unități oferă terapie structurată, intervenție în situații de criză, gestionarea medicației și tratament pe termen lung pentru deținuții cu nevoi complexe în materie de sănătate mintală. Acestea reduc dependența de încarcerarea solitară pentru persoanele aflate în criză și îmbunătățesc continuitatea îngrijirii.
- Unele state membre utilizează cadre cuprinzătoare de prevenire a violenței, combinând formarea personalului, colectarea de informații, programe de mediere a conflictelor și intervenții specifice pentru persoanele cu risc ridicat. Astfel de strategii contribuie la reducerea atât a violenței între deținuți, cât și a violenței exercitate de personal asupra deținuților.
- Printre cele mai bune practici se numără înregistrarea centralizată și detaliată a tuturor incidentelor legate de utilizarea forței, examinările medicale obligatorii în urma oricărei utilizări a forței și supravegherea independentă a procedurilor de analiză a acestor incidente.
- Sistemele penitenciare eficace asigură faptul că fiecare deținut primește un plan personalizat care abordează educația, munca, nevoile în materie de sănătate, sprijinul psihologic și obiectivele de reintegrare. Planurile sunt revizuite și actualizate periodic, cu contribuții din partea echipelor multidisciplinare, inclusiv a serviciilor de probațiune.
- Parteneriatele cu întreprinderile private și cu organizațiile pieței forței de muncă oferă deținuților calificări profesionale și experiență profesională reală. Aceste oportunități îmbunătățesc în mod semnificativ perspectivele de angajare după eliberare.
- Accesul controlat la instrumente digitale de învățare – cum ar fi tabletele cu acces limitat la internet, bibliotecile electronice sau cursurile online acreditate – se evidențiază ca bune practici. Aceste instrumente îmbunătățesc oportunitățile educaționale pentru deținuți, în special pentru copii și tinerii adulți.
- Sălile de vizitare specializate, programele parentale și vizitele extinse pentru deținuții cu copii mici promovează stabilitatea și bunăstarea familiei. Astfel de practici contribuie la menținerea unor relații pozitive și sprijină reintegrarea.
- Combinarea vizitelor cu prezență fizică cu apeluri video, sisteme de mesagerie digitală și accesul monitorizat la e-mailuri extinde opțiunile de comunicare și reduce izolarea – în special pentru deținuții din regiuni îndepărtate sau cu restricții de mobilitate.
- Unitățile separate sau serviciile de sprijin adaptate pentru grupurile vulnerabile creează medii mai sigure și oferă intervenții specifice. Printre exemple se numără unitățile mamă-copil, secțiile pentru tineret cu servicii educaționale mai extinse și centrele dedicate deținuților în vârstă.
- Printre bunele practici se numără acordarea către organismele naționale de monitorizare a penitenciarelor a unui acces nerestricționat în toate spațiile de detenție, la toți deținuții și la toate evidențele relevante, precum și efectuarea periodică de inspecții inopinate.

- Unele state membre impun elaborarea unor planuri de acțiune oficiale ca răspuns la constatările inspecțiilor și instituționalizează mecanisme de monitorizare pentru a evalua progresele înregistrate. Acest lucru consolidează responsabilitatea și stimulează eforturile de reformă.

Calea de urmat

Calea de urmat constă în consolidarea progreselor înregistrate la nivel juridic, eliminând în același timp decalajul dintre standarde și realitatea de zi cu zi de pe teren.

În ceea ce privește **arestarea preventivă**, cadrele juridice naționale sunt, în general, conforme, dar, în practică, recurgerea la arestarea preventivă rămâne o măsură excesivă în UE. Principiul arestării preventive ca măsură de ultimă instanță ar trebui aplicat într-un mod mai consecvent. Deciziile care impun arestarea preventivă ar trebui să includă întotdeauna o motivare individualizată pentru a asigura proporționalitatea, iar alternativele la arestarea preventivă, inclusiv ordinul european de supraveghere judiciară (Decizia-cadru 2009/829/JAI), ar trebui aplicate într-un mod mai sistematic.

În ceea ce privește **condițiile materiale de detenție**, abordarea supraaglomerării necesită nu numai investiții în infrastructură, ci și reforme structurale ale politicii de pronunțare a sentințelor și o utilizare mai extinsă a sancțiunilor alternative. Consolidarea furnizării de asistență medicală, în special pentru sănătatea mintală, prevenirea suicidului și tratamentul dependențelor, va îmbunătăți atât rezultatele obținute pe durata detenției, cât și perspectivele de reintegrare după punerea în libertate. Extinderea accesului la educație, formare profesională și muncă semnificativă este, de asemenea, esențială, astfel încât detenția să sprijine reintegrarea, în loc să crească riscul de recidivă.

Garanțiile pentru grupurile vulnerabile trebuie să fie transpuse în practici coerente, prin regimuri care iau în considerare dimensiunea de gen, dotări adecvate pentru copii, infrastructură accesibilă și servicii specializate adaptate nevoilor individuale. Utilizarea instrumentelor digitale pentru facilitarea formulării plângerilor, a monitorizării și a contactului cu lumea exterioară ar trebui extinsă, pentru a spori accesibilitatea și transparența.

Mecanismele de monitorizare a penitenciarelor trebuie, de asemenea, consolidate prin punerea la dispoziția organismelor independente de monitorizare a unor resurse suficiente și prin capacitatea acestora pentru a se asigura că recomandările lor conduc la îmbunătățiri concrete.

Prin identificarea provocărilor sistemice și evidențierea bunelor practici, prezentul raport contribuie la eforturile continue de îmbunătățire a conformității cu recomandarea privind detenția și cu standardele internaționale. Scopul său este de a furniza dovezi pentru discuțiile politice și de a consolida bazele încrederii reciproce. Asigurarea faptului că arestarea preventivă este utilizată în ultimă instanță și că condițiile materiale de detenție respectă demnitatea umană nu este doar o chestiune de drepturi individuale, ci este indispensabilă și pentru funcționarea eficientă a MEA și, în sens mai larg, pentru credibilitatea cooperării judiciare în UE.

Prin urmare, Comisia va continua să îmbunătățească schimbul de informații privind condițiile de detenție în statele membre ale UE. În acest scop, Comisia va elabora, în strânsă coordonare

cu Consiliul Europei, **fișe informative pe țări** care să prezinte situația detenției din fiecare stat membru.

De asemenea, sunt în curs discuții cu privire la modul în care organismele UE de monitorizare a penitenciarelor pot **utiliza chestionarul** elaborat pentru prezentul raport pentru a spori coerența practicilor de monitorizare la nivelul UE.

De asemenea, se va acorda prioritate **activităților de formare** privind punerea în aplicare a recomandării. În acest context, se face trimitere la Ghidul din 2025 pentru mecanismele naționale de prevenire privind monitorizarea punerii în aplicare a recomandării privind detenția, astfel cum a fost elaborat în cadrul proiectului comun UE/Consiliul Europei <https://www.coe.int/en/web/implementation/european-npm-forum>.